

יו"ל ע"י מכון
"עטרת הסולם"

להוצאת וחידוש ספרי הסולם
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר מוהרי"י שליט"א
אבן עזרא 4 ב"ב, טל: 03-6192872

בני היכל לא

23 עמ'

גליון י"ח - פר' יתרו

פניני זוהר
לפר' יתרו

שופר חזק, גדול, ושופר של משיח
(ויקרא, סולם אות פ"ה)

התנאים ללימוד סודות התורה (זוהר
חדש בראשית, סולם אות תת"ו)

מוסרי התורה מדור לדור (יתרו, סולם
אות תל"א)

סוד אסוך שמן וכד הקמח (יתרו, סולם
אות תל"ז-תל"ט)

רואים את הקולות (יתרו, סולם אות רצ"ו-
רצ"ז)

גבולי ישראל במתן תורה (יתרו, סולם
אות שט"ו-שי"ז)

אין לשקר בנשמה בשביל אלהי
כסף (יתרו, סולם אות תצ"ט, ז"ח כי תצא י"א)

ביאת יתרו החרידה את העולם (יתרו,
סולם אות מ-מ"ב)

הנהגת ימין מקרבת (יתרו, סולם אות ט-
י"א)

עליית בני יתרו מעיר התמרים (יתרו,
סולם אות נ"ה-נ"ו)

הכרת העמים והודאתם בה'
ובישראל (יתרו, סולם אות כ'-כ"א)

רוח הקודש וריח יראת ה' (יתרו, סולם
אות קע"א-קע"ה)

הבא ליטהר מסייעין אותו (יתרו, סולם
אות רנ"ז-רנ"ח)

סגולת עם ישראל מכל העמים
(במדבר, סולם אות נ"א-נ"ב)

מחיה מתים ורופא חולים (יתרו, סולם
אות ש"ל)

פניני זוהר

פנינים ורעיונות אלו, נלקטו מתוך דברי ספר הזוהר על פרשת השבוע, על מנת להאירם לרבים. עוד הוספנו בשולי כל קטע, מעט מן משמעות הדברים וקישורם לספרי בעל הסולם.

כל הרעיונות שבקובץ בני היכלא זה הובאו למראה עיני אדמו"ר שליט"א, אשר שיבחסם ביותר ונתן את הסכמתו כי הם מכוונים לאמת.

לתועלת הלומדים, אשר ממנו יראו וכן יעשו, רבים מדברי הזוהר על הפרשה המובאים בקובץ זה ובקודמיו, נלקטו ונאספו בעזרת ספר מסורת הזוהר שחיבר והו"ל כ"ק אדמו"ר שליט"א. בו צוינו כל דברי הזוהר לפי סדר פסוקי התנ"ך.

נלקט ונכתב על ידי יהודה ליב אשלג

נערך וי"ל ע"י: משה יצחק טייטלבוים, עורך המכון

מקרא: בתחילה הובאו דברי הזוהר באותיות גדולות יותר, אחריהם, הם פירוש הסולם, לאותו סעיף זוהר, כל שבתוך סוגריים מרובעות הם הערות הכותב]

נב. ניתן לקבל גיליון זה במייל, ע"י פנייה לכתובת: OFFICE2@ATERETSHLOMO.COM

מעלת לימוד הזוהר

הרה"ק ר' פנחס מקוריץ זיע"א:

אילו היה הרמב"ם רואה את ספר הזוהר, לא היה מניח שער אחד משערי הקדושה שלא היה פותח לפנינו.

לעיתים קרובות היו מוצאים את הר"פ יושב ליד ספר הזוהר כשעיניו הק' דומעות, והיה אומר שבעת לימוד הזוהר הוא מרגיש כעומד לפני כסא הכבוד, והרשות בידו לבקש עבור כלל ישראל, ותפילותיו מתקבלות ברצון בשמי שמים.

(נפלאות ר' פנחס מקוריץ עמ' לו)

פניני זוהר

כל מיני ע"ז, עבודתם והשליטה בהם. בלעם, על כל מיני כישוף. איוב וכו'. על כן, כניעת יתרו והודאתו בכבוד ה' ותוקפו על כל האלילים אלהי העמים, ראויה להזכרה גדולה ולציון בפני עצמו, כקריאת פרשת מתן תורה על שמו.

והיה ה' למלך על כל הארץ: חשיבות נוספת להתבוננות זו היא מפני שכן יהיה גם לעתיד לבא, בהכרת כל העמים בבורא ית"ש, ובמעלת עם ישראל. כנאמר בכל יום בתפילת הודו לה' קראו בשמו (שחרית, תחי פסוקי דזמרה), "ספרו בגוים את כבודו, כי גדול ה' ומהולל מאוד, כי כל אלהי העמים אלילים, וה' שמים עשה" וגו', (תפילת זוד, דה"א ט"ז כ"ד-כ"ו). כעין הא דאיתא בזוהר וילך (סולם אות מ"ט), וזה לשונו: אמר ר' יוסי, עתידים ישראל לומר שירה שלמה, שירה הכוללת כל שאר שירים. זה שכתוב (ישעיה י"ב ד): "ואמרתם ביום ההוא הודו לה' קראו בשמו הודיעו בעמים עלילותיו". בעת ההיא כתוב "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה י"ד ט). היינו, ששלימות העתידה לבוא בב"א, היא שכל העמים יכירו באפסיות אליליהם, ואז יהיה ה' למלך על כל הארץ. [עוד יעוין מ"ש בזה לקמן ד"ה הכרת העמים והודאתם בה' ובישראל].

זהירות בכבוד השבים: מדברי הזוהר כאן בכבוד הגדול שניתן ליתרו בקריאת פרשה בתורה בשמו, יש להבין את כבוד ה' המתייקר על ידי הגרים, על אחת כמה וכמה כאשר בהיותם גוים הם היו מורי דרך לרבים. שעל ידי עזיבתם את דרכם, לדרך ה' אמיתית וישרה בקיום כל המצוות עפ"י השו"ע בהכוונת גדולי הדור וצדיקיו, הם גורמים לרבים שנהו אחריהם שגם הם יעזבו את אליליהם השונים ויכירו בהשי"ת ובמעלת עם ישראל. כעין זה יש להבין גם בחזרה בתשובה של תינוקות בית ישראל שנשבו לדרך קלוקלת. שבעת שיבתם בתשובה

ביאת יתרו החרידה את העולם

(יתרו, סולם אות מ-מ"ב)

"וישמע יתרו" (יתרו, שמות י"ח א'). בגין, דכל עלמא, כד שמעו שמע גבורתיה דקב"ה, זעו. וכלהו הוו מסתכלן ביתרו, דאיהו חכים ורב ממנא דכל טעוון דעלמא, כיון דחמו, דאיהו אתא ופלא ליה לקודשא בריך הוא, ואמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים", כדן כלהו אתרחקו מפולחניהון, וידעו דלית בהו ממשו. כדן אתייקר יקרא דשמא קדישא דקב"ה, בכל סטרין. ועל דא אתרשים פרשתא דא באורייתא, ושירותא דפרשתא הוה ביה ביתרו.

הסולם

"וישמע יתרו וגו', ויבא". משום שכל העולם כששמעו שמע גבורתו של הקב"ה זעו, וכולם היו מסתכלים ביתרו, שהוא חכם וממונה הגדול על כל אלילי העולם. כיון שראו שהוא בא ועובד להקב"ה, ואמר כי "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים". אז נתרחקו כולם מעבודתם, וידעו שאין בהם ממש, אז נתייקר יקרו של השם הקדוש של הקב"ה בכל הצדדים. ועל כן נרשם פרשה זו בתורה ותחילת הפרשה הוא ביתרו. (יתרו, סולם אות מ-מ"ב)

[**פרשת יתרו:** יש להתעמק בדברי הזוהר, שביאת יתרו אל עם ישראל, החרידה את כל אומות העולם, וייקרה את שם ה'; שעל כן נקראה פרשה זו על שמו. כיון שיתרו היה כומר גדול ועליון לעבודה זרה, כדאיתא בזוהר יתרו (סולם אות מ"ב), שעל פיו נחתכו כל ענייני עבודה זרה שבעולם, וביאתו לעם ישראל ואל משה השלימה את מפלת מלך מצרים ששלטה בעולם. כדאיתא בהמשך דברי הזוהר (שם), שג' יועצים היו לפרעה. יתרו, איוב ובלעם. יתרו, על

שלמטה, דהיינו ביי"ע, ותחתיו יש כהן המשמש אותו, שה"ס מיכאל כהן גדול שהוא לימין. דהיינו חסד. וזה הוא סוד אמונה השלמה, צד הקדושה. (יא): בסטרא אחרא, שאינה צד הקדושה, יש סוד שהוא מלך. וכך העמדנו, שנקרא מלך זקן וכסיל. שהוא יצר הרע, ותחתיו יש, כהן און. וז"ס שכתוב (הושע ב' ט'): "ויאמר אפרים אך עֲשֵׂתִי מִצֵּאתִי אֲוֶן לִי". דהיינו הכהן דס"א, משום שכח הזה און, שולט על מעשה ההוא שעשה ירבעם. ואם לא היה נמצא כח הזה, לא היה יכול להצליח במעשה ההוא. (יתרו, סולם אות ט-י"א).

[מלך וכהן: יש להתבונן בדברי הזוהר כאן, שמזכיר כמה מדרגות עליונות בצד הקדושה, שבהם ב' מדרגות הנקראות מלך וכהן. אשר כמותם הוא גם סדר המדרגות שבצד הטומאה, מלך וכהן. אשר כן אנו מוצאים גם במדרגות רוחניות שבעולם הזה, שהכהן הגדול הוא הקדוש ביותר בעם ישראל, וכנגד ספירת חסד שהיא הגבוהה שבכל ז' הספירות התחתונות.

חסד בראש כל השפעה: תחילה יש להבין שמדרגת מלך בראש כל מדרגה הנ"ל, היא שורש העליון של אותה קומה. כעין ספירת כתר או ג"ר שבראש, וכעין מלך שבראש העם. עוד יש להבין שמדרגת כהן שבכל מדרגה, היא השתלשלות האור העליון על ידה אל המדרגות הנמוכות שבאותה קומה. כדרך כל אור עליון המשתלשל מספירות ג"ר לספירות ז"ת דרך ספירת חסד. שטעם הדבר הוא, מתוך שכל שפע אור העליון מושפע לנבראים מצד רצון המאציל ית' להטיב לנבראיו, על כן מובן שתחילת ירידת האור אל המקבלים הוא דרך ספירת חסד הנקראת ימין. כעין הנאמר בברכת המזון: הזן את העולם כולו בטובו בחן בחסד וברחמים וגו'.

כהן דס"א: עוד מלמדנו הזוהר כאן, שמפרש את מדרגת מלך וכהן שהם יצר הרע וכהן און, שכזו היא גם השתלשלות המדרגות בצד שלעומת הקדושה. כלומר, הזוהר כאן קובע את

גמורה לכור מחצבתם, הם גורמים לרבים מחברייהם להתחיל לחשוב כמותם. שכפי שהתורה בפרשת יתרו מכבדת ומוקירה את ביאת יתרו לעם ישראל, כך יש לכל אחד להבין זאת ולחשוב כן. יעוין לקמן בד"ה יתרו ובניו, שעלו מעיר התמרים, שבניו היו מראשי הסנהדרין.]

הנהגת ימין מקרבת

(יתרו, סולם אות ט-י"א)

"וישמע יתרו כהן מדין" (יתרו, שמות י"ח א'). תא חזי, ברזא דקדושה איהו מלך, וכהן ומשמש תחותיה, בין לעילא בין לתתא. אית מלך לעילא, דאיהו רזא דקדש הקדשים, ואיהו מלך עלאה, ותחותיה אית כהן רזא דאור קדמאה, דקא משמש קמיה, ודא איהו כהן דאקרי גדול, סטרא דימינא. (י): אית מלך לתתא, דאיהו כגוונא דההוא מלך עלאה, ואיהו מלך על כלא דלתתא. ותחותיה אית כהן דמשמש ליה, רזא דמיכאל כהנא רבא, דאיהו לימינא. ודא איהו רזא דמהימנותא שלימתא, סטרא דקדושה. (יא): בסטרא אחרא, דלאו איהו סטרא דקדושה, אית רזא דאיהו מלך, והא אוקימנא דאקרי מלך זקן וכסיל, ותחותיה אית כהן און, ודא הוא רזא דכתיב, "ויאמר אפרים אך עֲשֵׂתִי מִצֵּאתִי אֲוֶן לִי", בגין דחילא דא, שלטא על ההוא עובדא דעבד ירבעם. ואלמלא דאשכח חילא דא, לא יכיל לאצלחא בההוא עובדא.

הסולם

תא חזי, בוא וראה, בסוד הקדושה יש מלך, וכהן המשמש תחתיו, בין למעלה ובין למטה. יש מלך למעלה שהוא סוד קדש הקדשים, דהיינו בינה, והוא מלך עליון, ותחתיו יש כהן, סוד אור הראשון, המשמש לפניו, דהיינו ספירת החסד. וזהו כהן שנקרא גדול, צד הימין. (י): יש מלך למטה, דהיינו מלכות [דאצילות], שהוא כעין מלך ההוא העליון, והוא מלך על כל

עליית בני יתרו מעיר התמרים

(יתרו, סולם אות נ"ה-נ"ו)

"ויבא יתרו חותן משה ובניו" (יתרו, שמות י"ח ה'). אמר ר' שמעון וכו', בניו דיתרו, דהא לבתר דאתא משה לגביה, הוו ליה בנין. (נ"ו): והכי הוה ביעקב, דכיון דאתא לגביה דלבן, ושוי דיוריה ביה, הוו ליה בנין. אופה הכא משה, כיון דשוי דיוריה ביתרו, הוו ליה ליתרו בנין וכל ביתיה אייתי עמיה, למיעל לון תחות גדפי דשכינתא, ויתרו אמר למשה, אני חותנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה, ושני בניה כתיב, ולא כתיב ושני בניך. בנין הוו ליה ליתרו, דכתיב "ובני קני חתן משה עלו מעיר התמרים" (שופטים א' ט"ז), ובניו שבך עם משה.

הסולם

אמר ר' שמעון וכו', ומה שאומר בניו, היינו בניו דיתרו. כי לאחר שבא משה אליו היה לו בנים. (נ"ו): וכן היה ביעקב, כיון שבא אצל לבן ושם משכנו עמו, היו לו בנים. אף כאן, משה, כיון ששם משכנו עם יתרו, היה לו בנים. וכל ביתו הביא עמו להכניס אותם תחת כנפי השכינה. ויתרו אמר למשה אני חתנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה. ולא כתוב ושני בניך. מאין לנו שבנים היו לו ליתרו, שכתוב, "ובני קני חתן משה עלו מעיר התמרים" (שופטים א' ט"ז). ובניו עזב עם משה (יתרו, סולם אות נ"ה-נ"ו).

[סופרים מסדרי המשנה: יש להתבונן בהזכרת הזוהר את הפסוק "ובני קני חותן משה עלו מעיר התמרים", כיון שבו מרומז שזכה יתרו שבניו היו מראשי הסנהדרין ולמדו תורה את בני ישראל. כדאיתא במסכת שקלים (דף י"ג ע"ב), שבני קני נקראו בשם "סופרים יושבי יעבץ" (דה"א ב' נ"ה), על שעשו את התורה ספורות ספורות, דהיינו שהיו מראשי מסדרי המשנה במספדים כגון: ה' דברים חייבין בחלה (תחי' מסכת חלה), ט"ו נשים (תחי' מסכת יבמות), ל"ו

סדר כל השתלשלות אור ממעלה למטה [מעליון לתחתון], בין מצד הקדושה ובין מצד הס"א, שהוא **כעין חוק רוחני**. שתחילת כל השפעת מאציל מעליון לתחתון הוא במדרגת חסד. אמנם, בצד הטומאה אפשר להבין זאת כחסד דקליפה וכחסד לאומים חטאת וכיו"ב.

דין בראש כל המשכה: אחר כל המבואר בחסד שבראש כל השפעה, אפשר להבין את שורש הדין שבכל המשכה. כיון שתחילת כל המשכה מצד התחתון היא רצון הנבראים, שזו היא מדת הדין. כעין המבואר בזוהר בשלח (סולם אות ע"ח), על הפסוק "ואתם תחרישון", וזה לשונו: שלא רצה הקב"ה שיעוררו ישראל דבר בעולם באותה שעה, כי התעוררות שלמטה היה מפעיל רק דין בלבד [כמבואר בהרחבה בפניני זוהר בשלח], עכ"ל הסולם.

הוראת דרך: מכאן יש להבין דרך נכונה וישרה להורים ומחנכים, שהם בבחינת עליון המשפיע לתחתון המקבל ממנו, וכן לכל אדם במצב זה, שמתוך שרצונם השורשי הוא השפעה, יש לכל אלו להתחיל את דבריהם בחסד ובימין. שזו היא צורת ההשפעה הנכונה על פי החוקים הרוחניים. לעומת זאת אפשר להבחין בכל פתיחת דברים בביקורת, שהיא כעין דין שמקורו בכלי המשכה.

ימין מקרבת ושמאל דוחה: בזה יובנו דברי הגמ' מסכת סוטה (דף מ"ז ע"א, וסנהדרין ק"ז ע"ב), תנו רבנן לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת. לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיו ולא כיהושע בן פרחיה שדחפו לאחד מתלמידיו בשתי ידיו וכו'. וביארו המפרשים, שאפי' בשעת תוכחה, יש למידת הקירוב להיות גדולה הימנה, כדוגמת יד ימין החזקה מיד שמאל. עוד איתא שם בגמ' מסכת סנהדרין (ה"ל), תניא אמר רבי שמעון בן אלעזר, יצר תינוק ואשה תהא שמאל דוחה וימין מקרבת, עכ"ל הגמ'. שעל פי המבואר לעיל, יובן היטב החיוב שבהגברת הימין שהוא חסד על השמאל שהוא דין, בכל השפעה של עליון לתחתון.

מקין מבני חובב חותן משה ויט אהלו" וגו' (שופטים ד' י"א), וזה לשונו: בוא וראה, כתוב וחבר הקיני נפרד מקין וגו'. וחבר הקיני היה מבני בניו של יתרו. למה נקרא קיני. וכבר העמדנו. וכתוב ואת הקיני ואת הקניזי. ולמדנו, שעשה קן במדבר לעסוק בתורה כמו עוף הזה, ונפרש מן העיר, ונפרד מקין, ונפרד מעם ההוא, שהיה בהם תחילה, ונתדבק בקב"ה, ועל כן נפרד מקין. ויתרו היה מתחילה כומר לעבודה זרה, ולצד ההוא היה עובד, ומשך אליו רוח מאותו הצד, ועל כן נקרא אח"כ קיני, כי נפרד מקין ונתדבק בהקב"ה, כל מי שמתדבק בהקב"ה ועושה מצוות התורה, כביכול הוא מקיים העולמות שלמעלה ושל מטה, עכ"ל הסולם.

חסידיים בערד: "ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים את בני יהודה מדבר יהודה אשר בנגב ערד וילך וישב את העם" (שופטים א' ט"ז). פירש"י: מעיר התמרים - היא יריחו, שניתן להם דושנה של יריחו לאוכלה עד שיבנה בית המקדש, ומי שיבנה בית הבחירה בחלקו יטלנה, כדי שיהא לכל ישראל חלק בבית הבחירה, ונתנוה לבני יתרו ארבע מאות ארבעים שנה, והתלמידים שבהם הניחיה [עזבו את יריחו] והלכו אצל עתניאל בן קנז הוא יעבץ, במדבר יהודה אשר בנגב ערד ללמוד תורה. וישב את העם - עם התלמידים היושבים לפניו. הוא בקש מאת הקדוש ברוך הוא שיזמין לו תלמידים הגונים, שנאמר (דה"א ד' י'): ויקרא יעבץ לאלקים וגו', וזימן לו החסידיים הללו, עכ"ל רש"י. [ביאור נוסף בהרחבה מבואר ברד"ק שם].

יושבין בסנהדרין ומורין תורה: עוד איתא בגמ' מסכת סנהדרין (דף ק"ד תחי ע"א), אמר רבי יוחנן בשכר שאמר יתרו לבנותיו "קראן לו [למשה] ויאכל לחם", זכו בני בניו וישבו בלשכת הגזית. שנאמר וממשפחות סופרים יושבי יעבץ וגו', המה הקינים הבאים מחמת אבי רכב" וגו'. וכתבי התם "ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים" וגו'. פירש"י: וישבו בלשכת הגזית-ממשפחות סופרים, והאי קרא מפרש ליה כולו

כריתות (תחי מסכת כריתות), ד' אבות נזיקין (תחי מסכת בבא קמא), ל"ט אבות מלאכות (מסכת שבת פרק כלל גדול) ועוד (כדאיתא שם). שנקראו "יושבי יעבץ", על שהם היו תלמידיו של יעבץ הוא עתניאל בן קנז (כדלקמן), שהתפלל לה' שיזמן לו תלמידים הגונים, ונזדמנו לו חסידים הללו בני יתרו. [כל חידוש זה בעניין יושבי יעבץ ועתניאל בן קנז, דלעיל ודלהלן, הוא בשם בעליו הר"ר חיים בנימין טנבוים הי"ו].

עוסקים בתורה: כעין הנזכר במסכת שקלים הנ"ל: שבני יתרו עסקו בתורה, איתא ב**זוהר ויקרא** (סולם אות קכ"ה-קכ"ו), על הפסוק "ויאמר שאול אל הקיני לכו סורו רדו מתוך העמלקי פן אוסיפך עמו, ואתה עשית חסד עם כל בני ישראל בעלותם ממצרים" (שמואל א ט"ו ו'): שואל מי הוא קני. ומשיב, אלו הם בני יתרו חותן משה. שעשו קן במדבר כדי לעסוק בתורה שאינה צריכה תענוגים ולא סחורה, אלא לעמול בה ימים ולילות, ומשום זה נסעו למדבר, מן העונג שביריחו. ז"ש ובני קני עלו מעיר התמרים. וזכר להם שאול המלך את החסד שעשה יתרו בביתו עם משה, וכן החסד שעשה לכלל ישראל שהוסיף יתרו פרשה אחת יתירה בתורה, עכ"ל הסולם. כן איתא גם ב**זוהר ויקהל** (סולם אות ה'-ו'), ששואל מי נתן בני יתרו שיהיו דירתם בעמלק, והרי ביריחו היו שורים. ומשיב, שכתוב עלו מעיר התמרים את בני יהודה, וכשעלו משם שרו בתחום עמלק, עד שבא שאול המלך והסירם. כדי שלא יתפשו **החסידיים** והצדיקים בעוונם, עכ"ל הסולם.

העלייה מעיר התמרים: היינו, שעלייתם מעיר התמרים היא עזיבתם את כל דושנה של יריחו, ופרישתם מכל תענוגי עוה"ז, עד שעשו עצמם כמדבר, על מנת לזכות לתורה. שאכן זכו לכך, ונתעלו במדרגתם ונעשו להיות מראשי הסנהדרין היושבים בלשכת הגזית, בבית המקדש הראשון שבנה שלמה.

פרדת בני קיני מקין: עוד איתא בזוהר נשא (סולם אות ט"ז, י"ח), על הפסוק וְיַחַבְרָה הַקִּינִי נִפְרַד

תמורה (דף ט"ז ע"א): תנא, אלף ושבע מאות קלין וחמורין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשתכחו בימי אבלו של משה. אמר רבי אבהו אעפ"כ החזירן עתניאל בן קנז מתוך פלפולו. שנאמר, "וילכדה עתניאל בן קנז אחי כלב" (יהושע ט"ו י"ז). וכלב בן קנז הוא, והלא כלב בן יפונה הוא וכו'. תנא הוא עתניאל הוא יעבץ. ומה שמו יהודה אחי שמעון שמו. עתניאל, שענאו אל. יעבץ, שיעץ וריבץ תורה בישראל. ומלן שענאו אל, דכתיב "ויקרא יעבץ לאלקי ישראל לאמור אם ברך תברכני והרבית את גבולי וגו', ויבא אלהים את אשר שאל". אם ברך תברכני, בתורה. והרבית את גבולי, בתלמידים. והיתה ידך עמדי, שלא ישתכח תלמודי מלבי וכו'. מיד ויבא אלהים את אשר שאל, עכ"ל הגמ'.

דקדוקי סופרים: הם כמפורש במסכת שקלים, שעשו התורה ספירות ספירות כגון ט"ו נשים פוטרות צרותיהן, י"ג דברים נאמרו בנבלת עוף טהור, חמשה לא יתרומו, שצירפו הדברים ומנאום יחד שלא ישתכחו. ומאותן דקדוקין שעדיין לא נצטרפו נשתכחו בימי אבלו של משה, עכ"ל רש"י (שם).

מעשה חסידים: מן הזיכרון. היה זה למחרת היום שהאדמו"ר הלב שמחה מגור זצוק"ל החליט על בניית קריית חסידי גור בערד. תיכף לאחר תפי' שחרית בביהמ"ד גור הישן (ברחוב רלב"ה ב"ם) הבחין הרבי בזקני הגה"ח ר' שמאי גינזבורג זצ"ל. בחיוך על פניו פנה האדמו"ר אליו ואמר לו בזה"ל: "שיהיה מקום טוב עבור החסידים ללמוד תורה". השיב ר' שמאי, זימן לו חסידים הללו. הרבי שב וחיך והנהן בראשו שלזה התכוון. לשאלת החסידים על פשר השיחה הקצרה והחתומה הזכיר ר' שמאי את פירוש רש"י לפסוק בספר שופטים בו מוזכרת העיר ערד, ומכנה את הת"ח שבאו ללמוד שם, בשם חסידים].

בספרי בפרשת ויאמר משה לחובב. וקנינים אלו בניו של יתרו וכו'. ואמרינן בספרי, אפשר נכרים הם ונכנסים להיכל. אלא שהיו יושבין בסנהדרין ומורין בדברי תורה, עכ"ל רש"י.

סיכום: היינו, שבני יתרו הנזכרים בדברי רשב"י בזהוהר כאן, זכו לישב בסנהדרין והם ממסדרי המשנה, והם הנקראים סופרים. והם דקדוקי סופרים, הנזכרים בגמ' מסכת (סוכה דף כ"ח ע"א, וב"ב קל"ד ע"א), שאמרו על רבי יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא משנה וכו' ודקדוקי סופרים וכו'. ועלייתם מעיר התמרים מציינת את מעלתם שעזבו את תענוגי עוה"ז שהיו להם בדושנה של יריחו, ושמו עצמם כמדבר ללמוד תורה. כעין הנזכר אצל יתרו אביהם שנאמר בו "ויבא יתרו חותן משה ובניו ואשתו אל משה אל המדבר" (יתרו, שמות י"ח ה').

תפילת יעבץ על תלמידים הגונים: "ויהי יעבץ נכבד מאחיו וגו', ויקרא יעבץ לאלוקי ישראל לאמר אם ברך תברכני והרבית את גבולי והיתה ידך עמי וגו', ויבא אלוקים את אשר שאל (דה"א ד' ט"ז). הכי איתא באבות דרבי נתן (פרק ל"ה): א"ר יהושע בן לוי וכו', נאמר ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים וגו' אמר כשיגלה הקב"ה את שכירתו עתיד לשלם שכר טוב ליתרו ולבניו. המתפרנסין מן

הצדקה שנאמר (דה"א ב' נ"ה) ומשפחות סופרים יושבי יעבץ, ואומר (שם ד) המה היוצרים ויושבי נטעים וגו'. בני אדם גדולים היו ובעלי בתים ובעלי שדות וכרמים היו. ובשביל מלאכתו של מלך מלכי המלכים הקב"ה, ישבו שם עם המלך במלכותו. ישבו שם, להיכן הלכו. אצל יעבץ ללמוד תורה ונעשו עם למקום. באותה שעה היה יעבץ איש טוב וכשר ואיש אמת וחסיד, ויושב ודורש בתורה שנאמר (דה"א ז) "ויקרא יעבץ לאלקי ישראל לאמר אם ברך תברכני וגו', ויבא אלקים את אשר שאל".

עתניאל בן קנז הוא יעבץ: ומשפחות סופרים הם תלמידיו בני יתרו, הנקראים יושבי יעבץ, [כנ"ל שקלים דף י"ג ע"ב]. זה לשון הגמ' מסכת

הכרת העמים והודאתם בה' ובישראל
(יתרו, סולם אות כ" - כ"א)

הכרת העמים והודאתם: כעין דברי הזהרה הנ"ל, שקרא רשב"י על יתרו שאמר "עתה ידעתי כי גדול ה' וכו'", את הפסוק "יודוך עמים אלקים יודוך עמים כולם", מבואר בספר **אור הבהיר** (הוצ' ברנדזין דף שמ"ז ד"ה שופר של משיח), וזה לשונו: **כי קבלה בידינו** שיש חיוב מוקדם להגאולה אשר כל אומות העולם יודו לתורת ישראל בסו"ה "ומלאה הארץ דעה", דוגמת יציאת מצרים שהיה חיוב מוקדם שגם פרעה יודה לאלקים אמת ולמצותיו וירשה להם לצאת וע"כ כתוב שכל אחד מהאומות יחזיק באיש יהודי ויוליכהו לארץ הקדושה, ואינו מספיק מה שיוכלו לצאת מעצמם, עכ"ל אור הבהיר.

כן הם דברי בעל הסולם גם **בהקדמה לספר הזהרה** (סעיף ע"א), אחר שמבאר את גודל החיוב שבלימוד פנימיות התורה, שעל ידי כן ישפיע הדבר גם על אומות העולם. וזה לשונו: ואז, כל האומות יכירו ויודו במעלת ישראל עליהם, ויקיימו הכתוב (ישעיה י"ד) "ולקחום עמים והביאום אל מקומם והתנחלום בית ישראל על אדמת ה'" וגו', וכן (ישעיה מ"ט) "והביאו בניך ובנותיך בחוצן ובנותיך על כתף תנשאנה", עכ"ל.

התפשטות ידיעת ישראל לאוה"ע: אלא, שעל פי המבואר בהקדמת הסולם (לספר הזהרה, ס"ו-ס"ז), עיקר כל עבודת התיקון מוטלת על כתפי ישראל ואינה מתחלת אלא בהם עצמם. שכל שאדם מישראל מגביר את חלק הפנימיות שבו, בהכרה, באמונה ובידיעת ה', כן הוא גורם במעשיו גם בפנימיות וחיזונית של כללות העולם. כדרך השפעת כל פנימיות על חיזונית, וכדרך השפעת השורש על הענף. שידיעת ה', היא ידיעה המחויבת בראש ובראשונה לנו בכל עבודתנו את ה', כמ"ש "דע את אלוקי אביך ועבדהו בלב שלם ובנפש חפצה" (דה"א כ"ח ט), כמבואר שם בהקדמה הנ"ל (סעיף ב').

פנימי וחיזון ראש וגוף: מכאן, שאי אפשר לידיעה זו שתתפשט בעולם מטרם שתחזק ותיקבע בשיעור גדול אצל בני ישראל עצמם, כדרך שאין התפשטות לשום ידיעה אלא

"ויאמר יתרו וגו', עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים" (יתרו, שמות י"ה י"א). אתא יתרו, כומרא עלאה ורברבא, רב ממנא דכל טעוון אחרנין, ואודי ליה לקב"ה, ואמר עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלהים, כדין אסתלק ואתייקר קב"ה ביקריה עילא ותתא, ולבתר יהב אורייתא בשלימו, דשלטנו על כלא. (כא): אר"ש לר' אלעזר בריה, על דא כתיב, "יודוך עמים אלקים יודוך עמים כולם" וכו'.

הסולם

בא יתרו, כומר עליון וגדול, שר ממונה של כל אלילים האחרים והודה להקב"ה, ואמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים", אז נתעלה ונתייקר הקב"ה ביקרו למעלה ולמטה, ואח"כ נתן התורה בשלמות שליטתו על הכל. (כא): אמר ר' שמעון לר"א בנו, על זה כתוב, "יודוך עמים אלקים יודוך עמים כולם" וכו'. (יתרו, סולם אות כ' - כ"א).

[**ידיעת כל העמים:** יש להתעמק בדברי רשב"י שקרא על דברי יתרו את הפסוק "יודוך עמים אלקים יודוך עמים כולם" (תהלים ס"ז ד'). היינו שעל זאת התפלל דוד המלך, וכן אנו מתפללים ומבקשים כמה וכמה פעמים בכל יום. כגון: "יכירו וידעו כל באי עולם כי ה' הוא האלוקים לבדו עליון על כל" וכו', כנאמר בתחילת סדר קרבנות שבתפי שחרית (ד"ה אתה הוא ה' אלוקינו), וכן אנו אומרים בתפילת "עלינו לשבח" ג' פעמים בכל יום: "יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך, ויקבלו כולם את עול מלכותך", ועוד. היינו, שידיעת כל העמים היא עניין של שלמות גמר התיקון, אשר אז יבוטל הס"א לנצח וכו'. שבהיות שמלכתחילה [מטרם חטא העגל], נועדו יציאת מצרים ומתן תורה להיות בבחינת גמר תיקון, כפי שנעשו אז בני חורין ממלאך המות, יובן הודאת יתרו והודאת כל העמים שתחתיו, כי ה' הוא האלקים. שכמו כן יהיה גם לעת"ל בב"א.

לאשתמודעא בהו בני נשא, לאינון דרוח חכמתא שריא עלייהו. ועם כל דא, משה לא אצטריך דא, אלא מה כתיב, "ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל". בגין דרוחא קודשא הוה אתי לגביה, ואודע ליה, וביה הוה חמי כלא. (קעג): מנא לך, דכתיב "כי יהיה להם דבר בא אלי". באים אלי לא כתיב, אלא בא אלי, דא רוח קודשא, דהוה אתי לגביה, וביה הוה ידע, ולא אצטריך לכל דא לאסתכלא ולעינא, אלא לפום שנתא הוה ידע משה. (קעד): כהאי גוונא ידע שלמה מלכא, ידע בכורסייה, דרוח קודשא שריא עליה, דכל מאן דקריב לכורסייה, דחילו ואימתא נפיל עליה, וביה הוה דאין דינא בלא סהדין וכו'. (קעה): מלכא משיחא בריחא, כד"א "והריחו ביראת ה' ולא למראה עיניו ישפוט" וגו'. ותלת אלין, דנו עלמא, בלא סהדין והתראה. שאר בני עלמא, על פום סהדין, על מימר אורייתא וכו'.

הסולם

פתח ואמר ואתה תחזה וגו': שואל, אבל כתוב ואתה תחזה ולא כתוב, תבחר. ומשיב אלא תחזה הוא לפי ראות עינים וכו'. (קעב): כי אלו הם סימנים להכיר על ידם בני אדם, לאלו שרוח החכמה שורה עליהם. ועם כל זה, משה לא היה צריך לזה, אלא מה כתוב, ויבחר משה אנשי חיל מכל ישראל. משום שרוח הקודש היה בא אליו והודיע לו, ובו היה רואה הכל. (קעג): מאין לנו זה, כי כתוב, כי יהיה להם דבר בא אלי. באים אלי לא כתוב, אלא בא אלי, זה הוא רוח הקודש שהיה בא אליו, ובו היה יודע, ולא היה צריך לכל זה להסתכל ולעיין, אלא לפי שעה היה משה יודע. (קעד) כעין זה ידע שלמה המלך. ידע בכסאו, שרוח הקודש היה שורה עליו, שכל מי שקרב לכסאו, אימה ופחד נפל עליו. ובו היה דן דין בלי עדות וכו'. (קעה): מלך המשיח דן בריח. כמש"א, "וְהָרִיחוּ בִירַת ה' וְלֹא לִמְרֵאָה עֵינָיו יִשְׁפוֹט וְלֹא לִמְשַׁמֵּעַ אֲזַנָּיו יוֹכִיחַ" (ישעיה י"א ג'). ושלשה אלו, משה ושלמה המלך ומלך המשיח, דנים העולם בלא עדות והתראה.

מפנימיות המוח והמחשבה אל שאר בחינות החיצוניות שבאדם, וכדרך שהיה אצל יתרו. שאמר עתה ידעתי כי גדול ה' וגו', אחר שבני ישראל עצמם הכירו וידעו זאת.

כעין דברי הזוהר כאן, הם גם דברי הזוהר יתרו בהמשך המאמר (סולם אות מ'), וזה לשונו: וישמע יתרו וגו': פתח ואמר. "על כן אודך בגוים ה' ולשמך אזמרה" (תהלים י"ח ג). דוד המלך אמר זה ברוח הקודש, בשעה שראה שכבוד הקב"ה אינו עולה בהתעלות ואינו מתייקר בעולם, אלא מצד שאר העמים. ואם תאמר, הרי הקב"ה אינו מתייקר בעולם אלא בשביל ישראל. כן הוא ודאי, שהרי ישראל הם היסוד של הנר להאיר, אבל כאשר שאר העמים באים ומודים לו בשעבוד אל יקר של הקב"ה, אז נתווסף יסודו של הנר, ומתחזק על כל מעשיו בחבור אחד, ושולט הקב"ה לבדו למעלה ולמטה, עכ"ל.

ידויק לשון הזוהר, שישראל הם היסוד של הנר. כלומר שהם תחילת כל ההודאה, ההכנעה וידיעת ה'. אלא, שידיעת כל העמים היא השלמת ידיעה זו גם בבחינות חיצוניות, כדרך התפשטות פנימי לחיצון ושורש לענף. עוד קמ"ל הזוהר כאן, שכן הוא סדר הדברים ולא ההיפך, כנ"ל.

אגב אורחא: פסוק זה בשינוי לשון נמצא גם בספר שמואל ב כ"ב נ', וזה לשונו: "על כן אודך ה' בגוים ולשמך אזמרה". ידויק לשון הזוהר שציין את לשון הפס' בתהלים.]

רוח הקודש וריח יראת ה'

(יתרו, סולם אות קע"א-קע"ה)

"כי יהיה להם דבר בא אלי וגו' (יתרו, שמות י"ה ט"ז), ואתה תחזה" וגו' (שם כ"א) זוהר: פתח ואמר "ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת שונאי בצע", האי קרא אוקמוה. אבל ואתה תחזה, תבחר לא כתיב. אלא תחזה: לפום חיזו דעינין וכו'. (קעב): דאלין אינון סימנין,

שאר בני העולם, דנים על פי עדות על פי התורה וכו'. (יתרו, סולם אות קע"א- קע"ה).

[רוח הקודש לעומת חכמת הפרצוף: תמצית]
דברי הזוהר כאן, שמשה רבינו לא הוצרך ולא השתמש בעצה זו של חכמת הפרצוף וחכמת כף היד וכיו"ב, המתבארים בפרשת "ואתה תחזה". שכדברי הזוהר כאן לא היה צריך לכל זה כיון שידע הכל ברוח הקודש. עוד משמע מפורש בדברי הזוהר, שאין בכל חכמות אלו שום רוח הקודש. ולא עוד, אלא שאין לחכמות אלו צורך בשום קודש או קדושה. [כפי שנפרץ בין מאחזי עיניים למיניהם, הרחוקים מכל ריח של תומ"צ ויר"ש]. מכאן, שכל הדבקים בדרך הקדושה, יש להם להרחיק את עצמם מכל כגון אלו. עוד מבואר בזוהר כאן, שלמות מדרגות החכמה והקדושה אצל משה, שלמה ומלך המשיח, שמצד מעלת שלושתם אין צורך בכל דיניהם לעדות והתראה וכיו"ב.

רוח הקודש וריח יראת ה': יש להבין את הנאמר על משה שידע הכול ברוח הקודש שהיה בו, ואת ריח יראת ה' הנאמר על מלך המשיח. האם הם מדרגות שונות לגמרי או שיש קשר ביניהם. ונראה לבאר בזה כמה דרכים:

דרך א', על פי סדר אורות נרנח"י שכנגד הכלים גר"ע ואח"פ יובן, שמדרגת אור רוח היא כנגד בחינת חוטם. מכאן שיש שייכות בין מדרגת רוח הקודש הנז' במשה ומדרגת ריח הנז' במלך המשיח.

דרך ב', גם שורש מדרגת הריח הנאמר במשיח הוא במדרגת רוח. כנאמר בפסוק הקודם לפסוק הנזכר בזוהר כאן (ישעיה י"א א-ב): "ויצא חוטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה: ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'". היינו שמדרגות רוח אלו, הם שורש הריח הנאמר במשיח, ויש בהם שייכות למדרגת רוח הקודש הנז' במשה. כמבואר גם באדרא רבא (סולם אות ס"ה), מאמר חוטמא דא"א.

דרך ג', עוד איתא באדרא רבא (סולם אות קמ"א-קמ"ב), מאמר תיקונא שביעאה דיגת"ד,

שמבאר סוד תיקון השביעי של י"ג תיקוני דיקנא דאריך אנפין, שתיקון זה הוא שורש להארת החכמה הזו המכונה ריח, בסוד הכתוב "והריחו ביראת ה'". שעל כן בתיקון זה נראים ב' תפוחי הפנים במנחת הבושם, שמכונים תפוחין, כי תפוחים יש להם ריח טוב, והשם תפוח יש לו הוראה מיוחדת על הארת החכמה הזו שעל זה רומזים ג' גווניו לבן אדום וירוק וכו'. היינו שריח הנאמר במשיח הוא הארת חכמה הנקראת כן,

דרך ד', עוד איתא בזוהר חדש שיר השירים (סולם אות קפ"ז-קפ"ט, מאמר הריח), שם מבאר רשב"י את הפסוק "לריח שמניך טובים", על פי מדרגות ריח הנאמר בקרבן "אשה ריח ניחח לה", וריח הנאמר במלכא משיחא "והריחו ביראת ה'" וכו'. יעוין בסולם שם שמפרש את שלימות הארת נקודה דפנים זו הנקראת ריח, בסוד קו האמצעי וכו'. שבזה יובן השייכות בין מדרגת משה ומדרגת משיח, כיון ששניהם בסוד שלמות קו האמצעי.

דרך ה', עוד נראה לבאר את הקשר בין רוח וריח, על פי תירוץ האדמו"ר מקוצק, על דברי הרמב"ם במורה נבוכים, המובא בספר אמרי שמאי (מזקני הגה"ח ר' שמאי גינזבורג זצ"ל, פר' תצוה אות שפ"ו), וזה לשונו: הרמב"ם במורה נבוכים (ה"ג פמ"ה), מפרש את טעם הקטרת הקטורת ב' פעמים ביום, משום שהיו שוחטין ושורפין, והקטורת מעבירה את הריחות. ורבים תמהו על דבריו. תירץ האדמו"ר מקוצק זצ"ל, שדברי הרמב"ם מכוונים לדברי הזוהר ויקהל (דפריי ר"י ע"ב, סולם אות תס"ו), שהקטורת היא להעביר את הרוחות הרעות וסטרוא אחרא. אלא שהרמב"ם כתב כעין זה בלשונו. עכ"ל אמרי שמאי. היינו שיש שייכות בין ריח רע ורוח רעה, שלפ"ז יובן גם השייכות בין רוח הקודש וריח יראת ה'.

ריח המלבושים: כעין ריח יראת ה', הנאמר על מלך המשיח, איתא בזוהר בלק (סולם אות ל', מאמר הינוקא), שמלכתחילה הסב הינוקא פניו מן התנאים רבי יצחק ורבי יהודה שהגיעו לביתו של רב המנונא סבא, ולא רצה לקרב אליהם, כיון

רב המנונא סבא שהכיר על ידי חוש הריח בתנאים שלא קראו קריאת שמע.]

הבא ליטהר מסייעין אותו

(יתרו, סולם אות רנ"ז- רנ"ח)

"ומשה עלה אל האלקים" (יתרו, שמות י"ט ג'). זכאה חולקיה דמשה, דזכי ליקרא דא, דאורייתא אסהיד בגיניה כך. ת"ח, מה בין משה לשאר בני עלמא. שאר בני עלמא, כד סלקין, סלקין לעתרא, סלקין לרבו, סלקין למלכו, אבל משה כד סליק, מה כתיב ביה, ומשה עלה אל האלקים, זכאה חולקיה. (רנח): ר' יוסי אמר, מכאן אמרו חבריא, הבא ליטהר מסייעין אותו, דכתיב ומשה עלה אל האלקים. מה כתיב בתריה, ויקרא אליו ה'. דמאן דבעי לאתקרבא, מקרבין ליה.

הסולם

"ומשה עלה אל האלקים". אשרי חלקו של משה, שזכה לכבוד הזה, שהתורה מעידה עליו כך. בוא וראה מה בין משה לשאר בני העולם, שאר בני העולם, כשעולים, עולים לעושר, עולים לגדולה, עולים למלכות, אבל משה, כשעלה מה כתוב בו, ומשה עלה אל האלקים. אשרי חלקו. (רנח): ר' יוסי אמר וכו', מכאן אמרו החברים, הבא לטהר מסייעים אותו. שכתוב, ומשה עלה אל האלקים מה כתוב אחריו, ויקרא אליו ה'. כי מי שרוצה להתקרב מקרבים אותו. (יתרו, סולם אות רנ"ז- רנ"ח).

[הבחירה בסיוע: תמצית הדברים היא, שהבא ליטהר ולדבק עצמו בצד הקדושה, זוכה לקבל סיוע ממדרגות עליונות. ידויק לשון הזוהר, שטרם כל סיוע, יש לאדם לרצות בכך וכן להתאמץ בדבר הזה. כדאיתא בזוהר לך לך (כדלקמן בחלק המקורות), שבלי אתערותא דלתתא אין אתערותא דלעילא. כלומר בלא שהאדם מתעורר מעצמו מלמטה, אין מסייעין אותו מלמעלה. עוד יש להתבונן, שכל הסיוע מצד הקדושה הוא רק לאחר שהאדם בחר מבחירתו

שלא קראו קריאת שמע. לאחר שאמרו לו שהיו עוסקים במצוה ופטורים מן המצוה קבלם במאור פנים. תמהו החכמים מנין ידע זאת. אמר להם בריח מלבושיכם הכרתי [בריאח דלבושיכו ידענא]. היינו כעין הנז' במלכא משיחא, שיריח בירתת ה'.

מורח ודאין: כעין דברי הזוהר כאן שמלך המשיח ידון על פי הריח, איתא בגמ' מסכת סנהדרין (דף צ"ג ע"ב), וזה לשון הגמ': משיח דכתיב "ונחה עליו רוח ה' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ה'" וגו', "וכתיב והריחו ביראת ה'", וכו'. רבא אמר דמורח ודאין. דכתיב "ולא למראה עיניו ישפוט ושפט בצדק דלים והוכיח במישור לענוי ארץ". בר כוזיבא מלך תרתין שנין ופלגא. אמר להו לרבנן אנא משיח. אמרו ליה במשיח כתיב דמורח ודאין נחזי אנן אי מורח ודאין. כיון דחזויהו דלא מורח ודאין קטלוהו. עכ"ל הגמ'.

חסידות: מורח ודאין: זה לשון ספה"ק ספר **אמרי פנחס** (רבי פנחס מקוריץ ז"ע, שער ז'): אמר בא"י אין שום פירות רק אלו שיש להם ריח, ואמר הטעם דאי חמרי וריחני פקחין וריח הוא הנשמה כמ"ש נשמת רוח, וא"י היא בחי נשמה של כל העולם בגשמיות ולכן אין גדל בה אלא זה שיש בו ריח. לכך אמרו על משיח **דמורח ודאין**, כי המשיח הוא נשמה של כל העולם ולכך דאין בריח, **וגם משה רבינו דאין בריח** שגם הוא היה נשמת כל ישראל, ושאר כל הנביאים זה בשמיעה וזה בראיה וכו' ואפשר לומר שהפשט הוא משיח מורח ודאין, שהוא מתלבש בכל אחד ואחד מורח ודאין. ולכך מריחין בשמים במוצש"ק מפני שנסתלקה הנשמה ומריחין כדי להחזיק אותה: מורח ודאין, עכ"ל.

בספה"ק **מאור ושמש** (חיי שרה ד"ה ונראה), כתב וז"ל: עוד אמרו חז"ל על פסוק והריחו ביראת ה' שמשיח צדקינו שיתגלה במהרה בימינו לא למראה עיניו ישפוט וכו' רק יהיה מורח ודאין. שעל ידי חוש הריח יבין הכל. וכן מצינו בצדיקים בזוהר הקדוש מעלה זו גבי האי ינוקא בנו של

העליונים שברא השי"ת בשבילו, ואיזה צורך לו בהם. וזה לשונו (שם): כי עתה תראה, שאי אפשר כלל לאדם להגיע לעשיית נ"ר ליוצרו זולת על ידי סיועם של כל העולמות האלו. כי בשיעור הטהרה של הרצון לקבל שבו משיג האורות והמדרגות של נשמתו הנקראים נרנח"י, וכל מדרגה שמשיג, הרי האורות של אותו מדרגה מסייעים לו בטהרתו, וכן עולה במדרגותיו עד שזוכה להגיע אל השעשועים של תכלית הכוונה שבמחשבת הבריאה. וזה שאמרו בזוהר (נח אות ס"ג) על המאמר הבא לטהר מסייעין אותו, ושואל במה מסייעין אותו, ואומר שמסייעין אותו בנשמתא קדישא. כי אי אפשר לבא לטהרה הרצויה למחשבת הבריאה, זולת ע"י סיוע כל המדרגות נרנח"י של הנשמה כמבואר. עכ"ל. היינו שמלכתחילה הוכנו כל העולמות והמדרגות העליונות, בכדי לסייע לכל נשמה להגיע על ידן לתכלית תיקונה ומדרגתה. שכל זה נכלל בהבנת דברי הזוהר כאן (יתרו רנ"ז-רנ"ח), שבהתאמצות האדם לעלות בהר ה', הקב"ה קורא לו מן ההר ומסיע בידו לעלות.

מראה מקום בזוהר: הבא ליטהר מסייעין אותו: זוהר נח (סולם אות ס"ג), אם האדם בא ליטהר, עוזרים אותו עם נשמה קדושה ומטהרים אותו ומקדשים אותו. ואם לא זכה ואינו בא ליטהר רק פותחין לו. ולא עוד, אלא אם בא ליטמא, מטמאים אותו וכו'. **זוהר לך לך** (סולם אות י"ח) ש, שהבא ומתעורר מעצמו מלמטה, מסייעים לו מלמעלה. אבל בלי אתערותא דלתתא, אין אתערותא דלעילא. **זוהר יתרו** (סולם אות רנ"ז-רנ"ח). **זוהר חדש בראשית** (סולם אות תי"ד - תט"ו) וז"ל: אמר ר' אלעזר הבא ליטהר עוזרים אותו, שנותנים לו נשמה קדושה כדי לעזור לו בעולם הזה ובעולם הבא. עד י"ג שנים העסק של האדם הוא באותה נפש חיה הבהמית, מ"ג שנה ומעלה אם רוצה להיות צדיק נותנים לו נשמה קדושה וכו'. עכ"ל. **זוהר חדש בראשית** (סולם אות תל"ב - תל"ג) וז"ל: א"ר יצחק מאי דכתיב ונשמת שד"י תבינם (איוב ל"ב). הוא, כי הנשמה מביאה את האדם להכיר את קונו,

היכן הוא רוצה להתעלות, אם בעושר או בגדולה וכיו"ב או בקדושה. כיון שאין כפייה ברוחניות כמבואר בכתבי הסולם (כדלקמן בחלק המקורות). מכאן, שברגע שהאדם מאבד את רצונו בסיוע זה, הוא יכול לדחותו ולאבדו. בזה יובנו דברי הזוהר דלקמן, בסיוע של נשמה קדושה הניתן לאדם ביום הגיעו לגיל י"ג. שכל עוד שהוא רוצה בזה, אותה נשמה קדושה מסייעת לו בדרכו בעבודת ה'. מה שאין כן, כאשר הוא בוחר להימשך אחר יצרו הרע המוטבע בו מעת לידתו, שבמעשיו הרי הוא דוחה את אותו סיוע.

זה לעומת זה: עוד יש להבין את דברי הזוהר כאן, עם המבואר בזוהר מצורע (סולם אות נ"א, ואות י"ח), שהבא ליטמא כל צד הטומאה מטמאים אותו וכו'. שלכאורה הם תרתי דסתרי. אמנם אפשר לבאר את הענין, על פי חוק רוחני, שהאור העליון נמשך לאדם כפי הכנתו את כליו. כלומר, שאם הוא בוחר בצד הקדושה הריהו מקבל סיוע מצד הקדושה וכו', שפירושו הארה רוחנית הנקראת נקודה, הנמשכת ממקור גבוה יותר ממדרגתו הנוכחית. אשר כן הוא גם בצד הטומאה, בסוד הכתוב "זה לעומת זה".

סיוע בעוה"ב: עוד יש לעיין בדברי הזוהר כאן, על פי המבואר בזוהר וירא (סולם אות ע"ח ע"ט), שכאשר הנשמה יוצאת מעולם הזה, אין היא יודעת לאיזה דרך מעלים אותה. כי הדרך לעלות למעלה למקום שהארות נשמות העליונות מאירות שהוא גן העדן, לא ניתן לכל הנשמות. כי כמו שהוא ממשיך על עצמו בעולם הזה, כן נמשכת הנשמה ללכת לאחר שיצאה הימנו. שאם האדם נמשך אחר הקב"ה בעוה"ז, אחר כך כשנפטר, הוא נמשך גם כן אחר הקב"ה, ונותנים לו דרך לעלות למעלה, אחר אותה המשיכה שרצונו נמשך אחריה בכל יום בעולם הזה [וכן אפשר להבין את ההיפך ח"ו]. עכ"ל הסולם שם.

כורח הנשמה לסיוע עולמו עליונים: יעוין בהקדמה לספר הזוהר (סעיף נ"ה), שם מבאר המחבר ומסכם את התשובה לשאלה (הנשאלת שם, סעיף מ"א), למה לו לאדם כל אלו העולמות

לו י-ה ישראל לסגולתו" (תהלים קל"ה ד). א"ל רבי אלעזר, מהו לסגולתו. א"ל, תלת אבהן אלין אקרון סגולה, בין לעילא בין לתתא, כגוונא דא כהנים לויים וישראלים, וכלא חד. ואלין סגולתו של קב"ה לעילא, וסגולתו לתתא, ודא הוא דכתיב "והייתם לי סגולה מכל העמים".

הסולם

אמר רבי יהודה, אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב "כי יעקב בחר לו י-ה ישראל לסגולתו". אמר לו רבי אלעזר, מהו לסגולתו. שאומר, ישראל לסגולתו. אמר לו [רבי יהודה], שלשה אבות אלו נקראים סגולה, בין למעלה, שהם חג"ת, ובין למטה, שהם אברהם יצחק יעקב. וכעין זה, כהנים לויים ישראלים, שהם ג"כ כנגד חג"ת, והכל אחד. ואלו הם סגולתו של הקב"ה למעלה, וסגולתו של הקב"ה למטה. וזהו שכתוב, והייתם לי סגולה מכל העמים, דהיינו מפני שיש בהם כהנים לויים ישראלים הנקראים סגולה.

פירוש, עיקר ההפרש מישראל לעמים הוא מפני שהעמים דבוקים בקו שמאל בלבד בלי ימין. וישראל דבוקים בג' קוין. שה"ס חג"ת. ומשום זה הם סגולה מכל העמים. כי יחוד ג' קוין נקראים סגולה. (במדבר, סולם אות נ"א-נ"ב)

[**סגול וסגולה:** יש להבחין בדברי הזוהר כאן, ב' פירושים למילים "סגולת ישראל". **פירוש א'**, מלשון הניקוד **סגול**. שהם ג' נקודות ימין שמאל ואמצע. כעין סדר הספירות חב"ד חג"ת נה"י, שכל ג' ספירת מהן מסודרות על פי סדר ג' הקוין, ימין שמאל והאמצעי תחתם, או **סגולתא** דטעמים, שהאמצעי [שבחי כתר] מעליהם. כמבואר בזוהר רע"מ פנחס (סולם אות תרע"א), שמבאר שם את לשון הפסוק "ובראשי חדשיכם", שהסגולתא דטעמים, חוזרת ונעשית סגול דנקודות. **פירוש ב'**, סגולת עם ישראל לתיקון כל העמים, כמבואר בכתבי בעל הסולם כדלקמן. שלכאורה הם ב' עניינים שונים. אלא, שעיקר המתבקש כאן הוא, הבנת שני הביאורים שעולים כאחד ומשלימים זה את זה, כדרך ב'

ולכהניסו בתורה ומעשים טובים. ואשריהם אותם שנכנסים בדרך התורה, בדרך הנשמה, שבשבילה יזכו לחיי העוה"ב וכו' עכ"ל. זוהר חדש נח (סולם את כ"ד), וז"ל: כשהאדם הולך בדרכי קונו הרבה מסייעין אותו. נשמתו מסייעת אותו, מלאכי השרת מסייעין אותו, שכינתו של מקום מסייעת אותו וכו'. רבי נתן אומר, נשמתן של צדיקים מסייעין אותו. **זוהר חדש אחרי מות** (סולם אות צ"ז - צ"ח), וז"ל: הבא ליטרה מסייעין אותו, הבא לטמא פותחין לו, הה"ד כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך וכו' עכ"ל. **הקדמת ספר הזוהר** (סולם אות פ"ה, מאמר דטעין חמרי), שם מבאר הסולם את סוד הסיוע לנשמת הצדיקים הנשלח להן ממרומים בכדי להעלותן ממדריגה למדריגה. כי לולא הסיוע הזה לא היו יכולים לצאת ממדרגתם ולהתעלות יותר למעלה וכו'.

מראה מקום: אין כפיה ברוחניות: פתיחה כוללת לספר פמ"ס, (סוף אות א, ד"ה וע"כ אמרו המקובלים), וזה לשונו: כי אין כפייה ברוחניות ואפי' בגשמיים אינה מסטרא דקדושה, עכ"ל. ספר פנים מסבירות (ענף א' אמצע אות י), אחר שמבאר שהרצון לקבל הוא מדת שפעו של הנאצל לא פחות ולא יותר, כותב המחבר וזה לשונו: כי בגשמיים המורכבים תצויר קבלה יותר מכפי שרוצה, דהיינו על ידי כפייה והכרח, שזה ודאי אינו נוהג באורות עליונים וכו', עכ"ל. כן מבואר שם בפמ"ס, ענף ה, ו, ז, מהדורא בתרא תחיי אות י"ד, ד"ה והנך רואה אשר, **מ"מ נוספים:** תע"ס ח"א פ"א או"פ אות ו', הסת"פ ח"א פ"ב אות י"ד, תע"ס ח"ג לוח"ת ל"ח, הסת"פ ח"ו, סדר סבה ומסובב אות ד', שבהעדר הרצון לקבל, נעדר האור. כי אין ענין הכפיה נוהג, רק בהגשמיים כמובן.]

סגולת עם ישראל מכל העמים

(במדבר, סולם אות נ"א-נ"ב)

"והייתם לי סגולה מכל העמים" (יתרו, שמות י"ט ה). אמר רבי יהודה, זכאה חולקון דישראל, דעלייהו כתיב "כי יעקב בחר

הרצון לקבל לעצמו, מכאן כל הדאגות והייסורים, המלחמות והשחיתות, שאין לנו מפלט מהם. שהם מחלישים גופינו בכל מיני מחלות ומכאובים וכו', עכ"ל. ידויק לשון המחבר, שמזכיר תיקון כל בני העולם, דהיינו כל האומות, שפשוט הוא, שאינם מסוגלים לדבר זה בלא דוגמא והכוונה מצד עם ישראל. שבאותו שיעור שעם ישראל מזדכך מהרל"ק לעצמו בקיום התורה והמצוות, ומהפך את כלי הקבלה להשפעה, כן משפיע הדבר גם על אומות העולם, כאחריות הראש והמוח על הגוף כולו, וכתפקיד עיני החכם שבראשו על כל שמירתו. שתפקיד זה של עם ישראל אל כלל בני העולם, שהוא סיכום פעולת קו האמצעי, מבואר בהרחבה בהמשך ההקדמה הנ"ל (שם, סעיף ס"ו), וכדלקמן.

ביאור עם סגולה, מספר מתן תורה: כן מבואר ענין זה של תפקיד עם ישראל בספר מתן תורה (מאמר הערבות), שם מבאר בעל הסולם את סגולת עם ישראל מכל העמים. וזה לשונו (בקיצור): גמר תיקון העולם, יהיה בהכנסת כל באי העולם בסוד עבודתו ית', כמ"ש (זכריה י"ד ט'): "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". שמוטל על האומה הישראלית ע"י העסק בתורה ובמצוות לשמה להכשיר את עצמם ואת בני העולם כולו עד שיתפתחו לקבל עליהם את העבודה הגבוהה הזו של אהבת הזולת שהוא הסולם לתכלית הבריאה, שהיא דביקותו ית' כמבואר.

באופן, אשר כל מצוה ומצוה שכל יחיד מישראל עושה כדי לעשות נ"ר ליוצרו ולא לשום תשלום גמול ואהבה עצמית, נמצא פועל בזה איזה שיעור בהתפתחות כל בני העולם. בדברים הללו מתבאר היטב מה שניתנה התורה בייחוד אל גזע האומה הישראלית, כי זהו ודאי אשר דבר תכלית הבריאה מוטל על כל המין האנושי יחד: שחור כלבן וכצהוב בלי שום הבדל מעיקרו, אולם מתוך ירידת טבע הבריות עד לדיוטא התחתונה, באהבה עצמית השולטת שליטה בלי מצרים על כל האנושות, לא היה שום דרך ומבוא, לבא במשא ומתן עימיהם ולהסביר להם,

הפסקים הנזכרים בזוהר, שהובאו למקום אחד בכדי להשלים את ביאור שניהם.

הכרח תיקון קו אמצעי: כלומר, שדביקות עם ישראל בדרך קו האמצעי, הנקרא תורה ועץ חיים, כמ"ש "עץ חיים היא למחזיקים בה", היא סגולתו של הקב"ה והבטחתו בתיקון אומות העולם, שאינם דבקים אלא רק בהמשכה מקו שמאל [כנ"ל בסולם]. שתיקונם המובטח הא כעין הנזכר בתורה אצל עשו [שדבק בקו שמאל], שכאשר הגיע לשערי מוות מכר את בכורתו ליעקב, שבבחינת תפארת וקו אמצעי. כן מצינו גם אצל פרעה, שדבק בקו השמאל [ככל העמים], ולבסוף הודה ואמר ה' הוא האלוקים, ונכנע למשה שבבחינת קו האמצעי. אשר כן יהיה גם לעת"ל עם כל אומות העולם. שאחר כל דבקותם בקו השמאל, המביאה עד שערי מות, לא תהיה בפניהם כל ברירה אלא להכיר ולהודות כי ה' הוא האלוקים. שהכרה זו תחייב אותם כפי שיעורם ומדרגתם למשוך ידם מכל ע"ז ולקיים כל מצוות ז' בני נח, על כל פרטיהם וכו', ובעיקר העיקרים, שהוא היפוך כלי הקבלה בעל מנת להשפיע, [דהיינו פעולת קו אמצעי, המכניע את המשכת קו השמאל, ומתקנה להאיר בדרך של ממטה למעלה], כמבואר בהקדמת הסולם לספר הזוהר כדלהלן.

סגולת ישראל לתיקון סבל העולם: בהקדמה לספר הזוהר (סעיף י"ט), מבאר בעל הסולם את שורש הסבל שבעולם שהוא בסבת הרל"ק [הרצון לקבל לעצמם]. ומפרש שם שייסורי האדם הפרטי וייסורי כלל העולם שווים זה לזה, אשר כן הוא גם בתיקונם. דבאותה עת שכל יחיד יתקן דרכיו, יגאל גם הכלל כולו מייסוריו. וזה לשונו (שם): ובוא וראה בעת **שכל בני העולם** יסכימו פה אחד, לבטל ולבער את הרצון לקבל לעצמם שבהם, ולא יהיה להם שום רצון אלא להשפיע לחבריהם, אז היו מתבטלים כל הדאגות וכל המחשבות מהארץ, וכל אחד היה בטוח בחיים בריאים ושלמים, שהרי כל אחד מאתנו, היה לו עולם גדול שידאג בעדו וימלא את צרכיו. אמנם בזמן שכל אחד אין לו אלא

שנראה כמתקשר לכל הנ"ל, ששלימות גמר התיקון היא סגולת עם ישראל מכל העמים, שעל כן זמן ההוא, נקרא יום הסגולה. **ישראל לסגולתו:** זוהר תרומה סולם אות ז', ואות י"ב. קו אמצעי למעלה מג' קוין [סגולתא], זוהר רע"מ פנחס (סולם אות תרס"ה), פלפה"ס סעיף מ', זוהר חדש בראשית סולם אות צ"ט ד"ה ביאור המאמר, פנימי פנימיות].

מחיה מתים ורופא חולים

(יתרו, סולם את ש"ל)

"ויתייצבו בתחתית ההר" (יתרו, שמות י"ט י"ז). אמר ר' יוסי ברבי יהודה, אפי' באפי' חמו ישראל זיו יקרא דמלכיהון, ולא הוה בהון סומין, וחגרין, וקטיעין, וחרשין. סומין, משמע דכתיב וכל העם רואים. חגרין, דכתיב ויתייצבו בתחתית ההר. קטיעין חרשין, ונעשה ונשמע. ולזמנא דאתי כתיב "אז ידלג כאיל פסח ותרון לשון אלם".

הסולם

א"ר יוסי ברבי יהודה, פנים בפנים ראו ישראל זיו יקר מלכם, ולא היה בהם עורים ופסחים וקצוצי ידים וחרשים. עורים, משמע, משכתוב, וכל העם רואים. פסחים, משכתוב, ויתייצבו בתחתית ההר. קצוצי ידים וחרשים, שכתוב נעשה ונשמע ולעתיד לבא כתוב (ישעיה ל"ה ו'): "אז ידלג כאיל פסח ותרון לשון אלם". (יתרו, סולם את ש"ל)

[יש להבין את רפואת כל בעלי המומין וכיו"ב, שכולם נתרפאו מכל תחלואיהם במעמד מתן תורה, שהוא כעניין הנאמר על גמר התיקון. כיון שמלכתחילה נועדו יציאת מצרים מתן תורה להיות בבחינה זו, לולא חטאו ישראל בעגל. כדאיתא בזוהר נח (סולם אות פ"ח-פ"ט), שכאשר עמדו ישראל על הר סיני נתאחזו בעץ החיים, ונעשו בני חירות ממלאך המות. שסדר הדברים הוא כמבואר בגמ' מסכת סנהדרין (דף צ"א ע"ב), על תחיית המתים לעת"ל, "עומדין במומן

שיכריעו ויסקימו לקבל על עצמם, אפילו בהבטחה בעלמא, לצאת ממסגרתם הצרה אל העולם הרחב של אהבת הזולת, מלבד האומה הישראלית, אשר מכוח שהקדים להם השעבוד להמלכות הפראית של מצרים ארבע מאות שנה בייסורים גדולים ונוראים, נעשו מוכשרים לכך, ונוסף על זה, הזדככות אבותיהם היא שעמדה להם, שזהו העיקר כמבואר במקראות שבתורה. וזה שאומר הכתוב **"והייתם לי סגולה מכל העמים** כי לי כל הארץ". כלומר, שאתם תהיו לי הסגולה, שעל ידיכם יעברו ניצוצי הזדככות וצירוף הגוף אל כל העמים והמין האנושי שבעולם כולו. **"כי לי כל הארץ"** כלומר, כל עמי הארץ שייכים לי כמותכם וסופם להדבק בי. עכ"ל מת"ת (מאמר הערבות כ"ח-כ"ח בקיצור).

סדר הדברים בהכרת העמים והודאתם:

בהקדמה לספר הזוהר (סעיף ע"א), מסכם המחבר את דבריו בחיוב לימוד פנימיות התורה, שעל ידי כן תגבר בחינת ישראל שבו, שהיא צרכי הנפש על בחינת חיצוניתו עצמו, שהיא בחינת אומות העולם שבו, שהיא צרכי הגוף. ומכאן יגיע כוח הזה גם על כלל ישראל כולו, עד שעמי הארצות שבנו, יכירו את השבח והמעלה של גדולי ישראל עליהם ויצייתו להם. וכן פנימיות אומות העולם, שהם חסידי אומות העולם, יתגברו ויכניעו את בעלי החורבן וכו'. ואז, כל האומות יכירו ויודו במעלת ישראל עליהם וכו', עכת"ד. היינו, כמבואר עד הנה, שזו היא סגולת עם ישראל, להביא לתיקון העולם כולו.

מראי מקום בפסוקים: והייתם לי סגולה מכל

העמים: יתרו, שמות י"ט ה'. **להיות לו לעם סגולה מכל העמים:** ואתחנן, דברים ז' ו'. ראה, דברים י"ד ב'. **להיות לו לעם סגולה כאשר דבר:** כי תבוא, דברים כ"ו י"ח. **כי יעקב בחר לו י-ה ישראל לסגולתו:** תהלים קל"ה ד'.

מראה מקום בזוהר: יעוין בהקדמת ספר

הזוהר (סולם אות קכ"ו, מאמר בליליא דכלה), שמבאר את הפסוק "היו לי אמר ה' צבא-ות ליום אשר אני עושה סגולה" (מלאכי ג' י"ז), על גמר התיקון.

אלא קול השופר. שזה משמע, קול היוצא משופר. אשר קול הוא ז"א, היוצא משופר, שהוא בינה. כי ודאי שהבינה נקראת שופר, כש"א "יתקע בשופר גדול". וזו, הבינה, היא שופר גדול, שבה יוצאים העבדים לחירות עולמים. כי שנת החמשים ה"ס בינה, שמאירה ומוציאה העבדים לחירות. שכל הקליפות המשעבדים מתבטלות מאורותיה. וכבר העמדנו {דפו"י ח"ג רס"ו ע"ב, ואתחנן סולם אות קכ"ח}. {ויקרא, סולם אות פ"ה}.

[**קול, שופר:** יש להתבונן בדברי הזוהר כאן, שמבאר את קול השופר שנשמע במתן תורה בחג השבועות שהוא כלול מספירות ז"א ובינה. כלומר, **קול:** הוא ודאי בחינת ז"א, כדאיתא בזוהר ויחי (סולם אות תשס"ח, מאמר מחשבה קול דבור), קול הוא בחי' ז"א ודיבור הוא בחינת מלכות. כן איתא גם בזוהר שמות (סולם אות שני"ד), מחשבה קול דיבור הם בבחי' הספירות בינה ז"א ומלכות. **שופר:** מבואר כאן, שהוא בחינת בינה, הנקראת **שופר גדול**, שהארתה נקראת חירות, כפי שמציין כאן את הפסוק "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים מארץ אשור" וגו'. והיא סוד חמישים שערי בינה שהאירו אז במתן תורה, ובהארתם יצאו ישראל לחירות. כדאיתא גם בדברי רשב"י בזוהר בשלח (סולם אות מ'), בביאור פסוק "וחמושים עלו בני" מארץ מצרים".

שופר גדול: עוד מבואר בפירוש הסולם כאן, לשון הזוהר "וכבר העמדנו", שציין מראה מקום לזוהר ואתחנן (דפו"י רס"ו ע"ב, שהוא סולם אות קכ"ז-קכ"ח). שם מבאר הזוהר את הפסוק "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול". ושואל שם [הזוהר], מה לנו בו אם הוא שופר גדול או קטן, ומשיב, אלא הוא שופר עליון שבו יוצאים תמיד עבדים לחירות, וזה הוא יובל דהיינו בינה, עכ"ל.

צע"ק: היינו, שדברי הזוהר ויקרא כאן (אות פ"ה), עולים בקנה אחד עם דברי הזוהר ואתחנן (אות קכ"ח). אלא שצע"ק מדברי הזוהר חדש בלק (סולם אות קכ"א) דלקמן:

ומתרפאין". היינו שבתחילה עתידים המתים לקום במומם ולאחר מכן יתרפאו, אשר כן יש להבין גם כאן. שבתחילה נעשו ישראל בני חורין ממלאך המות ואחר כך נתרפאו כל בעלי המומים.

ביאורי תפילה: כל המתבאר בדברי הזוהר כאן, בקדימת החירות ממלאך המות לרפואת כל המומין עולה בקנה אחד עם מ"ש בספר **אמרי שמאי** (מזקני הגה"ח ר' שמאי גינזבורג זצ"ל, ח"א דף ס"ח), בביאור נוסח ברכת מחיה המתים שבשמונה עשרה. שפותחים במחיה מתים ברחמים רבים ואח"כ מזכירים סומך נופלים ורופא חולים וכו'. כיון שמתחילה עתידים המתים לקום במומם, ולאחמ"כ יתרפאו.

עוד נראה לבאר בזה, את לשון הנאמר בנוסח ברכת המזון שבנישואין "דוי הסר וגם חרון, ואז **אלם בשיר ירון**". שלשון זה הוא כלשון הפסוק הנז' בזוהר כאן הנאמר על זמן הגאולה לעתיד לבא "ותרון לשון אלם".

שופר חזק, גדול, ושופר של משיח

(ויקרא, סולם אות פ"ה)

"ויהי קול השופר הולך וחזק מאוד" (יתרו, שמות י"ט י"ט). פתח ואמר, ויהי קול השופר, הכא אפליגו ספרי קדמאי, וכלהו בחד מלה אתתקעו. אית מאן דאמר, קול השופר תרי. קול חד, השופר תרי. ודייק לה, מדלא כתיב ויהי השופר הולך וחזק, אלא קול השופר. קול דנפיק משופר. דודאי שופר אקרי, כד"א "יתקע בשופר גדול" (ישעיה כ"ז י"א), והאי איהו שופר גדול, דביה נפקין עבדין לחירות עלמיין. והא אוקמוה.

הסולם

פתח ואמר, "ויהי קול השופר", כאן חולקים ספרי הראשונים, וכולם בדבר אחד נתקעו. יש מי שאומר, קול השופר, הוא שנים, קול, הוא אחד, השופר, שנים. דהיינו ת"ת ובינה. ומדייק זה, ממה שאינו כתוב, ויהי השופר הולך וחזק,

בדור האחרון, כי קבלה בידינו, שיש חיוב מוקדם להגאולה אשר כל אומות העולם יודו לתורת ישראל, בסוד הכתוב "ומלאה הארץ דעה". דוגמת יציאת מצרים שהיה חיוב מוקדם שגם פרעה יודה לאלקים אמת ולמצותיו וירשה להם לצאת וכו'. ותבין אמנם מהיכן יבא לאומות העולם דעת ורצון כזאת. תדע שהוא ע"י גילוי חכמת ישראל האמיתית שיראו בעליל שאלקים אמת ותורתו אמת. שהפצת גילוי החכמה הזאת מכונה **שופר**, דוגמת השופר שקולו הולך עד למרחק המרובה. שכן יתפשט גם הד החכמה בכל העולם, עד שאפי' האומות ישמעו וידו כי יש חכמת אלקים בקרב ישראל. ותפקיד הזה אמרו על אליהו הנביא. כי גילוי רזין דאורייתא מכונה תמיד בשם גילוי אליהו. ולפיכך אמרו שג' ימים (שהוא רמז ידוע) קודם ביאת המשיח, ילך אליהו על ראשי ההרים ויתקע בשופר גדול וכו', ותבין רמזים האלו שאין ענין השופר הזה רק גילוי חכמת הנסתר בהמון גדול, שהוא תנאי מוקדם ומחוייב לבא בטרם **הגאולה השלימה**. ומפני שהדור ראוי לכך כיון שהוא הדור האחרון העומד על סף הגאולה השלימה, לפיכך הוא כדאי להתחלת **שמיעת קול שופרו של משיח**, שה"ס גילוי נסתרות כמבואר, עכ"ל ספר אור הבהיר.

מראה מקום בזוהר: עוד יעוין בזה בזוהר יתרו (סולם אות ש"ה), בדברי רשב"י על הפסוק וקול שופר חזק מאד.

התנאים ללימוד סודות התורה

(זוהר חדש בראשית, סולם אות תת"ז)

"פן יהרסו אל' ה' לראות ונפל ממנו רב" (יתרו, שמות י"ט כ"א). אר"ש וכו', והיינו דכתיב, "פן יהרסו אל' ה' לראות ונפל ממנו רב". מאי ונפל ממנו רב. הכי גזרנא, האי חברא דאורי שמא קדישא לכולא, הוא נפיל ונתפס בההוא חובא, יתיר מנייהו, דכתיב ונפל ממנו רב, הרב נופל ונתפס באותו עון.

שופר קטן: להלן לשון הזוהר חדש בלק (סולם אות קכ"ח), שם מבאר הזוהר מהו שופר קטן [זעירא], ומפרש שהוא השופר שנתעורר ביום מתן תורה. וזה לשון הסולם (שם): שופר זעירא בגין וכו'; והוא שופר קטן, כי יש אחר שנקרא שופר גדול, שהוא בינה. שופר קטן זה נקרא שופר הולך בתנועת הנר שהוא מלכות. וז"ש (יתרו, שמות י"ט י"ט): "ויהי קול השופר הולך". כי האחר השופר הגדול, הוא שופר גנוז וסתור, ואינו הולך, אלא זה הקטן, הוא כאן ביום השבועות, כי זה הוא שנתעורר ביום מתן תורה ביום השבועות, שנאמר שם, "ויהי קול השופר הולך וחזק" וגו', עכ"ל הסולם. היינו שבהיות שכתוב על שופר שבמתן תורה הולך, מפרש הזוהר חדש שהוא שופר קטן. ולכאורה **צריך עיון קצת** כיון שהדברים נראים כחולקים על דברי הזוהר ויקרא ואתחנן הנ"ל.

יישוב הנ"ל: אולי אפשר לומר, כי דברי הזוהר בלק, הם שיטה שלישית בספרי הראשונים שנחלקו בעניין זה כנזכר בתחילת דברי הזוהר ויקרא פ"ה הנ"ל. [נוסף על שיטה ב' הנזכרת שם בסולם אות פ"ו, שלא הובאה כאן]. שלכולי עלמא, שופר גדול הוא בינה. וכן הוא השופר שלעתיד לבוא, שנאמר "יתקע בשופר גדול". אלא, עיקר המחלוקת היא בשופר נאמר במתן תורה, שאין נזכר בפסוק השופר עצמו אלא, ויהי קול השופר הולך. ובהיות שלשיטה זו הקול והשופר הם אחד, על כרחך שהוא שופר קטן. כי השופר הגדול אינו הולך. מה שאין כן לשיטת הסוברים בזוהר ויקרא הנ"ל, שהם שניים, דהיינו, קול בפני עצמו, ושופר בפני עצמו, הרי שאפשר לפרש את המלה "הולך" על הקול ולא על השופר, הגדול, שגם הוא לכו"ע אינו הולך.

שופר של משיח: עוד נראה לסמוך לכל המתבאר עד כה בעניין שופר הגדול, את דברי בעל הסולם בספר **אור הבהיר** (הוצ' ברנדזין דף שמ"ז, ד"ה שופר של משיח), אלא, שמפאת קוצר המקום כאן, נצטטם בראשי פרקים, וזה לשונו: הנה יש בזה עוד טעם לגילוי נסתרות התורה

הסולם

אמר ר' שמעון וכו', וז"ש, פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב. מהו, ונפל ממנו רב. כך פסקתי, חבר זה, המלמד את השם הקדוש לכל, הוא נופל ונתפש באותו עוון יותר מהם. שכתוב, ונפל ממנו רב, הרב נופל ונתפש באותו העוון. (וזהו חדש בראשית, סולם אות תת"ו).

[דברי ר' שמעון כאן הם בהקשר לדבריו קודם לכן על האיסור לגלות סודות התורה למי שאינם ראויים לכך. שאזהרת התורה על כך היא בפסוק זה "פן יהרסו אל ה' לראות", היינו אותם הרוצים להשיג מדרגות עליונות ורזין דאורייתא, בעוד שאינם ראויים לכך, "ונפל ממנו רב". היינו אותו רב שמגלה דבריו בפרהסיא לכל אדם, ובלא שקיבל רשות. בכל זה יובן מאמר רשות משמים, בספר מתן תורה. שהיא חובת קבלת רשות מוסמכת להתעסק בפנימיות התורה, כמפורש שם על הרשות שקיבלו רשב"י, והאר"י ז"ל וכו'. אשר כן יש לנהוג במשנה זהירות גם בעת הזאת שסודות התורה מתגלים בהרחבה כדברי רשב"י על התגלות סודות התורה בימות המשיח. שאין ללמוד אלא מפי מי שהוסמך לכך כדבעי על ידי רבותיו, וכן אין ללמד לתלמיד שאינו הגון, דהיינו שאינו מתכוין בלימודו לצורך עבודת ה', ועל כולנה חובת הנקיות מכל טובת הנאה עצמית וכיו"ב]

מוסרי התורה מדור לדור

(יתרו, סולם אות תל"א)

"לא תעשה לך פסל וכל תמונה" (יתרו, שמות כ' ד'). אמר רבי אבא, כתיב הכא לא תעשה לך פסל וכל תמונה. וכתיב התם, "פסל לך שני לוחות אבנים". כלומר, לא תעשה לך פסל, לא תעבד לך אורייתא אחרא דלא ידעת, ולא אמר לך רבך. מאי טעמא. כי אנכי ה' אלקיך אל קנא, אנא הוא דזמין לאתפרעא מינך בעלמא דאתי, בשעתא דנשמתא בעיא למיעאל קמאי, כמה זמנין לשקרא בה, ולעיילא לה גו גיהנם.

הסולם

אמר ר' אבא, כתוב כאן לא תעשה לך פסל וכל תמונה, וכתוב שם, פסל לך שני לוחות אבנים, כלומר, לא תעשה לך פסל, פירושו, לא תעשה לך תורה אחרת שלא ידעת ולא אמר לך רבך. מהו הטעם. כי אנכי ה' אלקיך אל קנא. היינו אני הוא העתיד להפרע ממך בעולם הבא, בשעה שהנשמה תבקש להכנס לפני. כמה עתידים לשקר בה ולהכניסה לתוך הגיהנם. (יתרו, סולם אות תל"א).

[יש להבין את ההגבלה כביכול שלא יאמר אדם דבר שלא שמע מרבותיו. שבכך נשמרת אמיתיות התורה כקבלתה ומסירתה מדור לדור, וכן נשמר האדם מלעשות "במה" לעצמו דהיינו לא תעשה לך פסל. שכל עוד שהוא כופף ומכניע עצמו לרבותיו הרי הוא ותורתו נשמרים על ידם. ואולי מה שנאמר על משה "פסל לך", הוא מפני שלמד תורה מפי הקב"ה. עוד יובן בכל זה רשימת מוסרי התורה הנז' **בהקדמה לתע"ס** (סעיף ל'), שם מזכיר המחבר את שמות הקדושים הצדיקים המפורסמים שמפיהם אנו חיים.

מקור בגמ': כעין דברי הזוהר כאן איתא בגמ' **מסכת ברכות** (דף כ"ז ריש ע"ב) ותניא רבי אליעזר אומר המתפלל אחורי רבו והנותן שלום לרבו והמחזיר שלום לרבו והחולק על ישיבתו של רבו והאומר דבר שלא שמע מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל, עכ"ל. **מסכת סוכה** (דף כ"ה ע"א): תנו רבנן מעשה ברבי אליעזר ששבת בגליל העליון ושאלוהו שלשים הלכות בהלכות סוכה שנים עשרה אמר להם שמעתי שמונה עשר אמר להם לא שמעתי רבי יוסי ברבי יהודה אומר חילוף הדברים שמונה עשר אמר להם שמעתי שנים עשרה אמר להם לא שמעתי אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה אמר להם הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי. מימי לא קדמני אדם בבית המדרש ולא ישנתי בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי ולא שחתי שיחת חולין ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מפי רבי מעולם, עכ"ל הגמ'.

הרבה, צריך להשאיר ממזון שהוא שאכל כדי שיהיה לו על מה לברך, ולא ימצא שיברך על שלחן ריק. (תלט): כיון שאמרה, "אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן", אמר, ודאי, הברכה שלמה בזה, שכתוב, "טוב שם משמן טוב", כי השם הקדוש יוצא משמן, להתברך ולהדליק את נרות הקדשים. שואל, מהו שמן הזה. ומשיב, ר' יצחק אמר, כש"א, "כשמן הטוב על הראש" וגו'. דהיינו השפע העליון. ר' אלעזר אומר, אלו הם הרי אפרסמון הטהור דהיינו שפע בינה עילאה {כמ"ש להלן תרומה סולם אות כ"א}. (יתרו, סולם אות תל"ז-תל"ט).

[היינו, שרבי שמעון מבאר את הפסוק לא תשא את שם ה' לשוא, שאין להזכיר את שם ה' על מקום שהוא ריק. כי אין הברכה שורה במקום ריקם. כגון בברכת המזון, שיש לשייר מן הלחם בעת הברכה. כן איתא גם בזוהר תרומה (סולם אות תק"ג-תק"ד), כן איתא גם בגמ' מסכת סנהדרין (דף צ"ב ע"א), וכן נפסק בשו"ע או"ח, הלכות דברים הנוהגים בסעודה (סימן ק"פ סעיף ב').

יש להתבונן בדברי הזוהר. מהו הטעם שאין הברכה שורה על מקום ריקם. שלכאורה איפכא מסתברא. שדווקא במקום שאין בו, צריכים לברכה מרובה בכדי למלאותו. עוד יש להתבונן כיצד לומד הזוהר לענין לחם בברכת המזון מאסוך השמן, אחר שמזכיר את הסודות הקשורים לשמן, ואנן בלחם עסקינן. הנראה בזה הוא, שהזוהר כאן בא ללמדנו את סוד הכנת כלי מחזיק ברכה המרומז באסוך השמן, שהוא הכנת מקום שבו תשרה הברכה, כדלהלן:

מקום ריק: יש להבין שמקום ריק הנזכר בזוהר כאן, היא מחשבת האדם שאיננה נכונה כלל ועיקר. כיון שאין היא נובעת אלא מרצון האדם להמשיך לכליו שאינם מתוקנים שפע מרובה. שהרי אין מציאות כזו של חסר מוחלט [ריק], בפרט לא אצל האדם המבקש ברכה. כיון שעצם חייו הם שפע רב ביותר על אף שאינו מכיר בכך. אלא, מתוך שרצונותיו אינם מתוקנים, אין הוא רואה כלל את מה שבידו ואת

מראי מקום: עוד יעוין מ"ש בזה בספר רגל ישרה (רבי צ"א מדינוב מח"ס בני יששכר מערכת ת' אות כ"א), שהרחיב בביאור גדרי האיסור. מעין המבואר כאן בשמירת התלמיד על ידי רבותיו, נדפס בפניני זוהר לפרשת מקץ (ד"ה השמירה הטובה ביותר לאדם אצל רבו).

סוד אסוך שמן וכד הקמח

(יתרו, סולם אות תל"ז-תל"ט)

"לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא" (יתרו, שמות כ' ז'). זוהר: לא תשא את שם וגו'. ר' שמעון פתח, "ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הגידי לי מה יש לך בבית" (מלכים ב' ד' ב'). אמר לה אלישע, כלום אית לך על מה תשרי ברכתא דקודשא בריך הוא, דתנינן אסור ליה לבר נש, לברכא על פתורא ריקניא. מ"ט. משום דברכתא דלעילא, לא שריא באתר ריקניא. (תלח): ובגיני כך, בעי בר נש לסדרא על פתוריה, חד נהמא, או יתיר, לברכא עלוי. ואי לא יכיל, בעי לשיירא מההוא מזונא דאכל, על מה דיברך. ולא ישתכח דיברך בריקניא. (תלט): כיון דאמרה, "אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן" (שם). אמר ודאי הא ברכתא שלימתא בהאי, דכתיב "טוב שם משמן טוב" (קהלת ז' א'). דשמא קדישא משמן נפקא, לאתברכא, לאדלקא בוצינן קדישין. מאי שמן דא. ר' יצחק אמר, כמה דאת אמר, "כשמן הטוב על הראש" וגו'. ר' אלעזר אומר, אלין טורי דאפרסמונא דכיא.

הסולם

"לא תשא את שם ה' אלקיך לשוא" וגו' (יתרו, שמות כ' ז'). ר' שמעון פתח, "ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הגידי לי מה יש לך בבית". אמר לה אלישע, היש לך על מה שתשרה ברכת הקב"ה, שלמדנו, אסור לו לאדם שיברך על שלחן ריק. מה הטעם. משום שהברכה שלמעלה אינה שורה על מקום ריק. (תלח): ומשום זה צריך האדם לסדר על שלחנו לחם אחד או יותר לברך עליו. ואם אינו יכול לסדר

כד הקמח וצפחת השמן: כעין דברי הזוהר כאן בסוד ברכת אלישע הנביא את אסוך השמן, איתא בזוהר פקודי (סולם אות ל"א-ל"ג), על ברכת אליהו הנביא [רבו של אלישע], את כד הקמח וצפחת השמן של האשה האלמנה, כנזכר בפסוק "כי כה אמר ה' אלוקי ישראל כד הקמח לא תכלה וצפחת השמן לא תחסר" (מלכים א' י"ז י"ד). ידויק לשון הפסוקים שם, שבטרם שאליהו ברך אותה אמרה לו שיש בידה מלא כף קמח בכד ומעט שמן בצפחת. היינו, שברכת אליהו חלה על המעט שבידה, ומתוך שהזכירה זאת. [ואפשר שמכאן למד אלישע מעשה רב.

כתבי האר"י: יעוין בספר שערי קדושה [מהרח"ן] שביאר את סוד כד הקמח וצפחת השמן של אליהו ז"ל ואסוך השמן של אלישע, בסוד החיבור למקור העליון כו', שאפשר להבין בדבריו שחיבור הוא בין דברים קיימים ולא בין מלא וריק. (שערי קדושה חלק רביעי, שער השלישי אות ז).

מקור בגמ': מסכת סנהדרין (צ"ב ע"א): ואמר רבי אלעזר כל שאינו משייר פת על שלחנו אינו רואה סימן ברכה לעולם שנאמר "אין שריד לאכלו על כן לא יְחַל טובו" (איוב כ' כ"א). והאמר רבי אלעזר כל המשייר פתיתים על שלחנו כאילו עובד עבודה זרה שנאמר "העורכים לַגֵּד שלחן והממלאים לְמַנֵּי מִמְּסַךְ" (ישעיה סה י"א). לא קשיא הא דאיכא שלימה בהדיה הא דליכא שלימה בהדיה, עכ"ל הגמ'.

רואים את הקולות (יתרו, סולם אות רצ"ו-רצ"ז)

"וכֹּלֵּה הַעַם רֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת" (יתרו, שמות כ' ט"ו). אמר ר' אבא כתיב וכל העם רואים את הקולות. רואים, שומעים מבעי ליה. אלא הכי תנינן, אינון קלין, הוו מתגלפי בההוא חשוכא ועננא וקבלא, ומתחזיין בהו, כמה דאתחזי גופא, וחמאן מה דחמאן, ושמעין מה דשמעין, מגו ההוא חשוכא וקבלא ועננא, ומגו ההוא חיזו דהוו חמאן, הוו נהירין

הטבת ה' עמו בכל רגע. שבזה יובן שאין הברכה יכולה לשרות בַּמְּקוֹם שאינו מכיר טובה.

מדת החֶסֶד ומדת הקיים: באופן הפשוט בדרכי בני אדם הוא, שמדת החֶסֶד גדולה לאין ערוך על מדת הקיים. כגון שיעור גודל התורה שהאדם טרם למד, לעומת מה שכבר למד. אשר כן הדבר בכל שפע הגשמיות המרובה שבעולם, לעומת המעט שבידי כל אדם. על כן, בבוא האדם לבקש ברכה עומדים בפניו ב' צדדים. או שיתבונן במדת החֶסֶד שבו, שהיא כל החסר לו משפע העולם ומתוך הרגשת ריקנותו ישאל את כל צרכיו. או שיתבונן במדת הקיים אצלו, שעל ידי כן ידע להכיר בטובה שהטיב ה' עמו עד כה, ומתוך כך יבקש תוספת ברכה להגדיל את הקיים אצלו כבר.

אסוך השמן: שזהו סוד שאין הברכה שורה במקום ריק שמלמדנו הזוהר בשאלת אלישע את האשה מה יש לך בבית. היינו שביקש שתתבונן במדת הקיים. שכאשר השיבה בתחילה אין לי כל, ידע אלישע שלעת עתה, אין היא ראויה לברכה. אלא, לאחר שחזרה ואמרה "אסוך שמן", היינו שהתבוננה במעט שבידה, אז נעשתה כלי מחזיק ברכה. מכאן שעל כל המבקש ברכה, להתבונן בצד הקיים. שמתוך שיכיר במה שבידו כבר, ידע גם להכיר בטובתו של הקב"ה שהטיב עמו עד כה, וישמח על כך. ומתוך כך ימשיך הקב"ה להשפיע לו מטובו הגדול.

שיר פת על השולחן: בכל המתבאר עד הנה בסוד אסוך השמן, יובנו דברי רשב"י שאין הברכה שורה על שולחן ריק. שהרי פשיטא שלאחר הסעודה נחסר מעט ממזון הבית. על כן מתוך שנשאר על השולחן מן הלחם שהוא עיקר המזון, יזכור המברך להתבונן במדת הקיים, ולהכיר טובה לה' על טובו הגדול עמו, ומתוך כך תחזור הברכה לשרות שוב על שולחנו. מה שאין כן בשולחן ריקם, שבנקל עלול המברך, להתבונן במדת החסר.

ישראל בשמיעת הקולות, אחר שזכו לראייה במדרגת "פנים בפנים".

אצילות ובי"ע: הנראה בזה הוא, על פי דברי בעל הסולם בתחילת **מבוא לספר הזוהר** (סעיף ה'), שכל דברי הזוהר הם רק במה שנוגע לשיעור קבלת הנשמות, ששורשן הוא מספירת בינה ולמטה וכו'. דהיינו מבחינת אוזן שהיא בינה. וכל המוזכר בזוהר מעולם אצילות שהוא בחינת עיניים [חכמה], הוא רק בשיעור המושג ממנו לעולמות בי"ע, דהיינו מספירת בינה ולמטה. כלומר שראיה שיש בה הבנה אינה מושגת אלא מתוך השמיעה. בזה יובן המצוי וערוך לעינינו בחוש, שבלא הקדמת שמיעת דיבורים והסברים יכולה הראייה להיות בלא כל הבנה. **על דרך משל**, מאדם המביט באדמה כלשהי על מנת לקנותה. שבאם לא ישמע את פרטיה, אין כל תועלת בראייתה.

רואים את הקולות: בכל זה יובנו דברי הזוהר כאן שמדייק את הפסוק רואים את הקולות. היינו שבא ללמדנו, שכל הראייה שהייתה במדרגת פנים בפנים, לא הייתה אלא מתוך הקולות. כלומר שבלא שמיעת הקולות, לא היו מבינים כלל את מה שעיניהם רואות. ועוד נוסף על זה, שכל ראייתם הייתה רק את הקולות. כלומר שרק את המושג להם מבחינת אוזן, הם יכלו גם לראות, אבל לא יותר מכך. כעין המבואר במבוא לספר הזוהר הנ"ל, שכל המדובר באצילות הוא רק בשיעור שבי"ע מקבלים מהם.

אגב אורחא: בזה נראה ליתן רמז בקדימת פרשת עקב אשר תשמעון, לפרשת ראה. וכן בתחילת פרשת ראה [שבבחי ראייה], במלים את הברכה אשר תשמעון וכו'. שיובן על פי המבואר לעיל, שבלא קדימת שמיעת האוזן אין בראייה כל תפיסה.]

גבולי ישראל במתן תורה

(יתרו, סולם אות שט"ו-ש"ז)

"וכל העם רואים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השופר" (יתרו, שמות כ"ט"ו).

בנהירו עלאה, וידעין, מה דלא ידעו דרין אחרנין, דאתו בתרייהו. (רצז): וכלהו, הוו חמאן אפיין באפיין הדא הוא דכתיב, "פנים בפנים דבר ה' עמכם" (ואתהנן, דברים ה' ד'). ומאן הוו חמאן. תאני רבי יוסי, מנהירו דאינון קלן, דלא הוה קול, דלא הוה נהיר בנהירו, דמסתכלי ביה כל גניזין, וכל טמירין, וכל דרין דייתון עד מלכא משיחא. ובגניי כך כתיב "וכל העם ראים את הקולות", ראים ראייה ממש.

הסולם

"וכל העם רואים את הקולות". שואל, הכתוב אומר, רואים, שומעים היה צריך לומר. ומשיב, אלא כך למדנו, אלו הקולות היו נחקקים בחשך ענן וערפל, ונראים בהם, כמו שנראה גוף, ורואים מה שרואים, ושומעים מה ששומעים, מתוך חשך וערפל וענן אלו, ומתוך מראה ההיא שהיו רואים היו מאירים בהארה עליונה, ויודעים מה שלא ידעו דורות אחרים הבאים אחריהם. (רצז): וכולם היו רואים פנים בפנים, ז"ש "פנים בפנים דבר ה' עמכם". ומי היו רואים. תאני ר' יוסי, מהארת קולות האלו, שלא היה קול, שלא היה מאיר בהארה, שמסתכלים בה כל הגנוזות, וכל הנסתרות, וכל הדורות שיבואו עד מלך המשיח. ומשום זה כתוב, וכל העם רואים את הקולות, רואים ראייה ממש. (יתרו, סולם אות רצ"ו-רצ"ז).

[ראייה ושמיעה: יש להתבונן בדברי הזוהר כאן שבא לבאר את סוד הפסוק רואים את הקולות. שלכאורה מעלת הראייה גדולה פי כמה ממעלת השמיעה. הן מצד מדרגת העיניים, הגבוהה ממדרגת אוזניים [לפי סדר גו"ע ואח"פ], והן מצד הנראה בחושים הגשמיים שהאור כמעט ואינו מוגבל במהירות ובמרחק, דהיינו בזמן ומקום. מה שאין כן חוש השמיעה, שמוגבל מצד "מקום", למרחק לא רב, וכן התפשטות הקול עצמו מצד "זמן", שהוא איטי בהרבה מן האור. אם כן, מהו הצורך שהיה לבני

חלק הטוב של ישראל. (יתרו, סולם אות שט"ו- ש"ז).

[קדושת מחנה ישראל: ידויק לשון רשב"י, שמשווה את הפרדת מחנה ישראל בזמן מתן תורה לעשר גבולים, כסדר הנאמר בפרשת נצבים. ואולי דורש בזה את הפסוק "ויתיצבו בתחתית ההר" (יתרו, שמות י"ט י"ז), שהוא כעין מלת נצבים, הנזכרת שם. עוד ידויק לשון רשב"י, שפתח את דבריו בהפרדת גברים ונשים. כמ"ש, ראשי העם היו עומדים בלבדם, ראשי השבטים בלבדם, נקבות בלבדם, אע"פ שלכאורה היה די במה שהזכיר אח"כ את ה' הגבולים שבימין, ואת ה' הגבולים שבשמאל.

שורש וענף: ואולי אפ"ל, שבא להדגיש את ההפרדה הזו שנעשתה תיכף בראשונה במעמד קבלת התורה, כדי ליתן כוח להנהגה קדושה כזו בכל הדורות, מצד כוח השורש בענף. עוד נראה לומר, שלמד כן מן הכתוב שנאמר בהכנה לקבלת התורה "וקדשתם היום ומחר" (יתרו, שמות י"ט י'), וכן נאמר (שם י"ט ט"ו) "היו נכונים לשלושת ימים אל תגשו אל אשה", שעאכ"כ שכן צריך להיות בעת קבלת התורה.

הבדלת קודש וחול אור וחושך ישראל והעמים: שחובת הנהגת קדושה זו, היא מסבת גובה שיעור קומתם הרוחנית של כלל ישראל. שהוא דבר המחייב את שמירת המחשבה מעל כל משיכות תאוות הגוף החומרי והבהמי, למעט את המחויב בשמירת הגוף כדי קיומו. אלא, שהנהגה קדושה זו אינה מובנת כלל לא לאוה"ע ולא לרחוקים מדרך התורה, בסבת קומתם הרוחנית המשוקעת בחומריותם כל ימיהם. והתיינח אוה"ע שכלל אינם מצוים. משא"כ וכו'.

אגב אורחא: כן מצאתי במדרש [מובא בתורה שלמה]: בשלשה מקומות ניתנה תורה ובכולן כתיב יציבה. בסיני, באוהל מועד ובערבות מואב. בסיני, שנאמר ויתיצבו בתחתית ההר: באוהל מועד, שנאמר ונצבו איש בפתח אהלו (כי תשא,

אמר רבי אלעזר וכו'. ישראל, מה כתיב בהו, וכל העם רואים את הקולות, כל חד וחד חמא כדקא חזי ליה. (שט"ז): דתניא, כל חד וחד הוו קיימין שורין שורין, תחומין תחומין, וכדקא אתחזי להו, חמו כל חד וחד. אמר ר"ש, רישי דעמא בלחודייהו, רישי דשבטין בלחודייהו. נוקבי בלחודייהו. ה' דרגין לימינא, וה' דרגין לשמאלא. הה"ד "אתם נצבים היום כלכם לפני ה' אלקיכם ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש. וגו', הא ה' דרגין לימינא. וה' דרגין לשמאלא מאן אינון. היינו דכתיב, טפכם, נשיכם, וגרך אשר בקרב מחניך, מחטב עציך, עד שאב מימך. הא ה' דרגין לשמאלא. (שי"ז): כלהו דרגין אתתקנו כגוונא דלעילא. לקבליהון ירתו ישראל אחסנת עלמין, עשר אמירן, דבהו תליין כל פקודין, וכל זכוון, וכל ירותת אחסנא, דאינון. חולקא טבא דישראל.

הסולם

אמר רבי אלעזר וכו'. ישראל מה כתוב בהם, וכל העם רואים את הקולות, דהיינו שכל אחד ואחד, ראה כראוי לו. (שט"ז): שלמדנו, כל אחד ואחד, היו עומדים שורות שורות, גבולים גבולים, וכראוי להם ראה כל אחד ואחד. אמר ר' שמעון, ראשי העם היו עומדים בלבדם, ראשי השבטים בלבדם, נקבות בלבדן. ה' מדרגות עמדו לימין, וה' מדרגות לשמאל. ז"ש "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוקיכם, ראשיכם, שבטיכם, זקניכם, ושוטריכם, כל איש" וגו' (נצבים, דברים כ"ט ט"ו-י'), הרי חמש מדרגות לימין. וחמש מדרגות לשמאל מי הן. היינו שכתוב, טפכם, נשיכם, וגרך אשר בקרב מחניך, מחטב עציך, עד שאב מימך, הרי חמש מדרגות לשמאל. (שי"ז): כל המדרגות האלו נתקנו כעין של מעלה. כנגדם ירשו ישראל ירושת עולם, עשרת הדברות, שבהם תלויים כל המצוות וכל הזכויות, וכל ירושת נחלתם, שהם

הסולם

"לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב". אמר ר' יוסי, מה הטעם. הוא משום שכתוב, "לי הכסף ולי הזהב". אע"פ שלי הכסף ולי הזהב לא תעשון אתי, כלומר אותי. (יתרו, סולם אות תצ"ט)

[יש להבין בדברי הזוהר כאן, מה הוא לשון אע"פ. שלכאורה פסוק לי הכסף ולי הזהב הוא נתינת טעם שהקב"ה עליון עליהם. לכאורה בזה יובן החלופי גרסאות הערה ש' שאינו גורס את מלים אלו בזוהר. ונראה לבאר על פי דברי הזוהר חדש דלקמן, שמפרש לא תשקר נשמתך בשביל אלהי כסף. שגם שם יש להבין מה הוא שקר הנשמה. שאזהרת התורה בזה היא, שמתוך שהכסף והזהב הם מכלי שלטונו של הקב"ה בעולם, עלול האדם לדבק בהם, ולשים כל רצונו בהם, וישקר בנשמתו שהוא עושה כן על מנת לעשות בכסף ובזהב כו"כ דברים לטובת כו"כ עניינים. על זה אומר הזוהר לא תשקר בנשמתך בשביל כן. אע"ג שלי הכסף ולי הזהב, לא תעשון אותי אלהי כסף.]

כעין דברי הזוהר כאן, איתא בזוהר חדש כי תצא (סולם אות י"א), וזה לשון הסולם: וכתרו [ישראל] ברית עם הקב"ה [אחר חטא העגל], שלא יעבדו עוד עבודה זרה. כש"א "הנה אנכי כורת ברית נגד כל עמך" וגו' (כי תשא, שמות ל"ד י'), וכתוב שם, "אלהי מסכה לא תעשה לך" (שם י"ז). וע"כ, ומכר לא תמכרנה בכסף. שפירושו, לא תשקר בנשמתך בשביל אלהי כסף. כש"א (יתרו, שמות כ' כ'): "לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם".

חסידות: ספה"ק נועם אלימלך (פרשת יתרו): לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם וכו'. כבר דקדקו קמאי דגבי כסף כתיב אתי וגבי זהב כתיב לא תעשו לכם. ונ"ל דאיתא הרוצה להעשיר יצפין. פירוש אם יבא לאדם מחשבה על עשירות שיעשיר יצפין. פירוש, ילמוד תורה ותבא לו העשירות ממילא וזכות התורה תעמוד אם מה' הוא שיעשיר וכו'. וזהו

שמות ל"ג ח'): בערבות מואב, שנאמר אתם נצבים היום, עכ"ל. לכאורה בזה יובנו דברי רשב"י שמשווה את עמידת בני"י במתן תורה לנאמר בפרשת נצבים, כנ"ל. שלשון עמידה (ויתיצבו, ונצבו, נצבים), הנאמר בכל נתינות התורה, מורה על שיעור קומת בני"י, כדאיתא בזוהר ויצא (סולם אות ל"ה), בביאור הפסוק "קומה ה'".

מקור בגמ' ובמדרש כדברי רשב"י: [בשם בעליו הר"ר חיים בנימין טננבוים הי"ו]: כעין דברי רשב"י בזוהר כאן, שמשוה את סדר גבולי עמידת בני ישראל במתן תורה, לנאמר בפרשת נצבים בשנת ארבעים ליצי"מ, **איתא בגמ' מסכת שבת** (דף קמ"ו ע"א), בביאור הפסוק "את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלקינו ואת אשר איננו פה עמנו היום" (נצבים, דברים כ"ט י"ד). שהגמ' דורשת את פסוק זה על מעמד הר סיני. **עוד איתא בגמ' מסכת חגיגה** (דף ו' תחי ע"ב), שלושת המקומות שנשנתה התורה לישראל, וז"ל: ר' עקיבאאומר כללות ופרטות שבתורה נאמרו בסיני ונשנו באוהל מועד ונשתלשו בערבות מואב, עכ"ל. **כן איתא גם במדרש** (שמו"ר כי תשא מ' א'), וז"ל: פתח רבי תנחומא בר אבא: "אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה" (איוב כ"ח כ"ז). אז ראה ויספרה, בסיני הכינה, באוהל מועד. וגם חקרה, בערבות מואב, עכ"ל. **היינו**, חיבור כל שלושת המקומות שנשנתה תורה לישראל, בפסוק אחד. בכל זה יובנו דברי רשב"י, שכפי סדר העמידה בערבות מואב יש להבין גם על סדר העמידה בהר סיני.]

אין לשקר בנשמה בשביל אלהי כסף

(יתרו, סולם אות תצ"ט, ז"ח כי תצא י"א)

"לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם" (יתרו, שמות כ' כ'). אמר ר' יוסי, מאי טעמא, משום דכתיב, "לי הכסף ולי הזהב" (חגי ב' ח'). אע"ג דלי הכסף ולי הזהב, לא תעשון אתי, אתי: כלומר אותי.

גם כן שהעשירות ממילא בא אם מה' הוא שיעשיר כנ"ל, עכ"ל.

בשם האדמו"ר מקוצק: "אתם ראיתם כי מן השמים דברתי עמכם, לא תעשון אתי" וגו'. בשם הה"ק מקאצק זי"ע: המשך הענין כי עמכם מורה על השותפות והתחברות. על כן אין ראוי להכניס אתי שותף אחר אלהי כסף וכדומה ח"ו עכ"ל: [שיח שרפי קודש פרשת יתרו].

לא תעשון אתי היינו בלימוד תורה ותפילה לא תעשון אתי אלקי כסף. דהנה כתיב לא יהיה בך אל זר ודרשינן בגמרא איזהו אל זר שהוא בתוך לבו של אדם הוי אומר זה יצר הרע וכסף הוא לשון תאוה מלשון נכסף נכספתי והיינו בהתעסקו בתורה ובתפילה לא תעשון אלקי כסף שלא יהיה בכם שום תאות שהוא אל זר כנ"ל. ואלקי זהב לא תעשו לכם היינו דבר השייך לכם היינו מחשבה של עשירות לא תעשו

לחמשה עשר בשבט

שהשני ההי"ן קודמין אל י"ו. אזי תגבורת הדינין ר"ל. וכמבואר בזוה"ק.

וצירוף של חודש שבט יוצא מפסוק (ויקרא כז. לג) ואם ה"מ ר י"מירנו ו"היה ה"וא ותמורתו יהיה קודש. ומט"ו בשבט מתחילים להאיר האותיות ו"ה. כסדרן, ומאז אין תגבורת הדינין.

והנה השבעים אומות וע' לשון עיקר חיותן הוא בסוד הניצוצין קדישין שנפלו משורשן הרמה בקודש ונבלעו בהם, ומזה הוא חיותן. ועיקר חיותן ואחיזתם הוא באותיות התורה שנזכרו שמותיהם כמו פלשתים וכפתורים ויון ואדום ודומיהם. וכשאנו עם ה' קורין בפרשיות התורה ומזכירים שמותיהם, בזה אנו משפיעים להם שפע חיותם. ועיקר אחיזתם ומקור שרשיהן הוא בסוד תמורות האותיות וכנודע, והנ"ק מחמת שנפלו משורשם בקודש נעשו קליפות. ולכך רצה משרע"ה להעלות אותן הניצוצין קדישין למקורן ושורשן ולהמתיקן כדי שלא יוכלו להרע לזרע ישראל ולכוונה זו העתיק את התורה בע' לשון. להעלות אותן הניצוצין לעיקר אותיות התורה ולהמתיקן בשורשן כדי שיהיה הוא ותמורתו קודש. בסוד המתקת הדינין בפרט סוד קודש שהוא עילאה קדישא בסוד (ירמיה ב. ג): "קודש ישראל לה' ראשית תבואתו כל אוכליו יאשמו".

ביאור צירוף חודש שבט. ותיקון ע' דעשתי עשר (מספר אוהב ישראל)

"בעשתי עשר חודש באחד לחודש דבר משה אל בני" ככל אשר צוה ה' אותנו אליהם וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר" (דברים א' ג-ה). פירש"י: בשבעים לשון פירשה להם. ויש להבין ולהשכיל טעם למה דוקא בחודש זה התחיל לבאר את התורה. והנה הקדמונים ז"ל דרשו בזה הפסוק באר היטב. שמשה רבנו ע"ה כתב וביאר את התורה הקדושה בשבעים לשון כמנין היט"ב בריבוע כזה. ה' ה"י. הי"ט. היט"ב, עולה הכל במספר שבעים. ולכאורה יפלא למה עשה משה תמורה כביכול בתורה, להחליפה ולהעתיקה ללשונות אחרים, הלא כתיב בקדש "לא יחליפנו ולא ימיר אותנו". גם למה עשה דבר זה בראש חודש שבט בדוקא.

ובהעיר לב י"ל, כי בדיעה מיושבת ובכוונה גדולה עשה זה משרע"ה רבן של כל הנביאים. דהנה י"ב חדשי השנה. הם נגד י"ב צירופי הוי"ה הק' כנודע מספה"ק. וכל צירוף יוצא מפסוק מר"ת או מס"ת. וכל צירוף הק' שהיו"ד קודמת לה, וכן הוא"ו קודם לה, אז החסדים והרחמים גוברים בחודש ההוא. ואם ח"ו להיפך

עוד נ"ל טעם אחר. כי ידוע שמחדש חשוון מתחילים הימים להיות קצרים שמורים על בחי דין ולכן גם הצירופים של ג' חדשים הללו מתחילין שלא כסדרן. אבל חודש שבט אינו כן. כי מחצי החודש שהוא ט"ו בשבט מתחילין ימי רחמים כידוע. ולכן חצי ראשון של הצירוף משם הוי"ה הק' הוא בהיפך, דהיינו ה"י. וחצי השני הוא כסדר, דהיינו ו"ה. להורות, כי אז מתחילין ימי הרצון והרחמים וישועה תהיה לנו ע"י משיח צדקנו שיבא בב"א. ולכך עשה זה הדבר באחד בשבט דוקא. כי אז הוא זה הצירוף שמאיר ובא לזה החודש, יוצא מהפסוק ואם ה"מר י"מירנו ו"היה ה"וא ותמורתו יהיה קודש ולהשאר כל ענפי הקדושה בהתוה"ק. והבן כל זה היטב. עכ"ל ספה"ק אוהב ישראל פרשת בשלח.

[ואולי אפשר להוסיף על פי דברי הזוהר פקודי (סולם אות רמ"ט) טעם הדברים מדוע בחר מרע"ה לבאר כל דברי התורה תיכף בתחילת חודש שבט, הוא חודש עשתי עשר, וכן מדוע עשה כל התמורה הנ"ל בע' לשון דווקא בחודש זה. וזה לשון הסולם (שם): כתוב, עשתי עשרה יריעות. מוסיף אותיות, דהיינו שמוסיף ע' על שתי עשרה, וגורע מהחשבון, שנגרע א' מחשבון שתי עשרה מחמת הוספת ע' על שתי עשרה, עכ"ל. כן איתא גם בזוהר תרומה (סולם אות ת"ש), וז"ל: לס"א יהבי חושבנא יתיר ואיהו במניינא בגריעו, כגון עשתי וכו'. עכ"ל. היינו, שמרע"ה בחר דוקא בחודש זה שהוא חודש האחד עשר, דהיינו עשתי עשר, על מנת לתקן את כל אחיזת הס"א הרמוזה במספר זה. ועוד הוסיף בתיקונו גם להכניעם ע"י כתיבת תורה בע' לשון שהוא תמורה, כנ"ל בדברי האוהב ישראל.

ביאור מספר י"א ותיקונם ע"י י"א סמני הקטורת וכו' מבואר בכהאריז"ל ונמצא בתע"ס ח"ז אות כ', ובתע"ס חט"ו אות ר"ב]

ולהבין ולדעת מהיכן למד מרע"ה ע' לשון של שבעים אומות היינו שנתן לו הש"י לב חכם ונבון לדעת את התורה כולה ומצפוניה וסתריה וכל רז לא אניס ליה. וגם המקור של כל אות ואות מתוה"ק. ושם ראה בעין שכלו את מקורם של כל אומה ואומה מהע' אומות. ומשם הבין ג"כ בשכלו הזך את כתבם ולשונם. מדינה ומדינה ככתבה. ועם ועם כלשונו. שמצינו ביוסף הצדיק ע"ה (סוטה לו:) ששלח הקב"ה את גבריאל ולימד אותו כל הע' לשון היינו ג"כ שגילה לו את המקור של כל אומה ואומה בתוה"ק מהיכן הוא מקור חיותן. ומשם הבין ג"כ את כתבם ולשונם. וז"ש חז"ל (שם) כשלמד יוסף הע' לשון, הוסיף לו הקב"ה אות ה' על שמו. כמו שנאמר (תהלים פא, ו): עדות ביהוסף שמו". רוצה לומר, שגילה לו רזי תורה שהוא בסוד ה'. לפי שיש בה חמשה ספרים. וגם היא נדרשת ע"י ה' מוצאות הפה ומשם הבין בשכלו הקדוש גם הלשון של כל אומה ואומה.

ולפי שרצה משה רבינו עליו השלום להכניס הכנעה בלב השבעים שרים העליונים שידעו מעשי ה' הגדולים שבתוה"ק ואשר בידו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו ובלעדו אין אלהים. לזה פירשה בע' לשון. והן הם הצירופים של האלפ"י ביתו"ת. וחלופי אותיות ותמורת אותיות לכל אומה כפי ענינה ומקורה. אך היה מתיירא משרע"ה שלא יהא יניקה ח"ו להחיצונים מאור קדושת התוה"ק על שפירש לפניהם תמורת האותיות של תוה"ק, לכך כוון במחשבתו הטהורה והקדושה את השם הק' היו"ה היוצא מהפסוק של ואם ה"מר י"מירנו ו"היה ה"וא, כדי שיהא למחסה ולמסתור אל הק' שלא יצא לחוץ ח"ו. רק אדרבה להוציא מהם כל ניצוצי הקדושה כמ"ש הכתוב ואם המר ימירנו והיה הוא ותמורתו יהיה קודש כנ"ל.